

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIII рік видання. № 229, липень, 2013

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*

М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Румунське видання монографії про Шевченкову правду
- ❖ **«Сміються, плачуть солов'ї...»**
Іван Франко: «Акорди – антольоґія української лірики від смерті Шевченка»
- ❖ Володимир Антофійчук: «Святі почуття, закладені в молитву» або Тисячолітнє повчання української літературної молитви
- ❖ Не так «діалог», як сольні партії славістів
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (VII)
- ❖ Забудь, що існуєш (Афоризми)
- ❖ Новини з Пантеону (Поезії)
- ❖ Дунавецька Січ
- ❖ Небилиці з дідусевої скарбниці: Лісорубські пригоди
- ❖ Як знахар керує бурєю
- ❖ Дитячі сторінки
- ❖ Сторінки гумору

РУМУНСЬКЕ ВИДАННЯ МОНОГРАФІЇ ПРО ШЕВЧЕНКОВУ ПРАВДУ

З-поміж усіх досі виданих материкових українських дорадянських та радянських, включно і румуномовних біографічних праць про Тараса Шевченка, монографія Павла Зайцева «Життя Тараса Шевченка», як підкреслюють обізнані з цим питанням дослідники, є найвидатнішим досьогоднішнім шевченкознавчим досягненням даного типу.

Вона постала внаслідок співпадання щонайменше двох основних сприятливих факторів. Перший з них – це концепція авторського підходу до висвітлення життя геніального поета України у тісному зв'язку з його творчістю, а другий – соціально-історичні умови, в яких постала монографія.

Концептуально-методологічний підхід Зайцева до висвітлення життєвого шляху Тараса Шевченка – це результат формування автора в душі прогресивно настроєних українських борців проти соціально-національного пригнічення рідної батьківщини, його постійних змагань, як і Шевченкових, за її вихід з уярмленого безправного становища, Зайцев, до речі, вважав себе наслідником ідеологічного мислення Тараса Шевченка, яке старався зрозуміти, пояснити і проповідувати, здійснюючи це, як і Шевченко, своїм натхненним словом, але і багатою соціально-політичною діяльністю.

Народившись (10 вересня 1886 р. у м. Суми) у сім'ї помічника класних наставників Сумської Олександрівської гімназії Івана Зайцева, який не був українофілом, а навпаки, серед учнів вважався одним із «стовпів» царського режиму, Павло Зайцев пішов не родинним шляхом відданості «царю и отечеству», а радикальним – шляхом служіння Україні: у гімназійному підпільному українському гуртку захопився творами україн-

ських класиків; після закінчення гімназії (1904 р.) і вступу у бурхливому революційному 1905 році до Петербурзького університету приєднався до тамтешньої української громади, до якої належали такі видатні її діячі, як Д.Дорошенко, С.Єфремов, О.Лотоцький, П.Стебницький, Олександр та Софія Русові, О.Грушевський, Д.Донцов і ін. У цей час Зайцев вступив до Революційної української партії (РУП). Одержавши (1909 р.) диплом юриста, він продовжує навчання на історично-філологічному факультеті, після закінчення якого (1913 р.) викладає у середніх петербурзьких школах російську, польську, латинську, грецьку, згодом і українську мови, а на нелегальних українських університетських курсах – українську літературу.

Павло Зайцев

Тепер він розпочинає наукову українознавчу діяльність, зокрема дослідження життя і творчості Шевченка, друкуючи кілька листів поета та документів до його біографії, ряд віднайдених ним поетичних творів Шевченка.

Вибухає революція 1917 року. Зайцева обрано членом Виконавчого комітету української народної ради в Петрограді. Він вступає також у Товариство українських поступовців (ТУП), петроградський осередок якого 9 березня 1917 р. виступає з декларацією про нагальні потреби українців: національна автономія, українізація народної освіти і ін.

Весною 1917 р. Зайцев прибуває до Києва, входить до ЦК партії соціалістів-федералістів, викладає педагогіку в Науково-Педагогічній академії, одночасно стає членом Центральної Ради, за гетьмана Скоропадського він – директор департаменту загальних справ Міністерства освіти.

(Продовження на 4 стор.)

РУМУНСЬКЕ ВИДАННЯ МОНОГРАФІЇ ПРО ШЕВЧЕНКОВУ ПРАВДУ

(Продовження з 3 стор.)

У той же час Зайцев – редактор видавництва «Друкар» та журналу «Наше минуле», протягом 1918-1919 рр. вийшло всього чотири його томи, в яких Зайцев помістив кілька своїх праць, серед них – «Нові матеріали до біографії і творчості Т.Шевченка».

У 1919 р. покидає Київ, включаючись у визвольні змагання українського народу, у 1921 р. він – член Ради Української Народної Республіки (УНР) у Тарнові. З цього ж року Зайцев – секретар дипломатичної місії УНР у Варшаві, одночасно розпочинає викладати українську мову та історію у Варшавському університеті (1921-1939), співробітничати у тамтешньому Українському науковому інституті (1930-1939), а з 1934 починає друкувати повне видання творів Шевченка, замислине у 16 томах, з яких до 1939 р. вийшло 13 томів. Монографія Зайцева «Життя Тараса Шевченка» мала становити перший том даної серії, її верстка закінчилася 1939 у Львові, коли Галичина повернулася до СРСР, і поява монографії «застрягла».

Завдяки цінним і вельми цікавим своїм працям («Шевченко і поляки», «Т.Шевченко в російських перекладах» і ін.) Зайцев зазнає слави виняткового шевченкознавця. Переїжджаючи до Німеччини (1941 р.), він очолює комісію шевченкознавства НТШ, продовжує вивчати життя і творчість Тараса Шевченка, смерть (2 вересня 1965 р.) спіткала його при завершуванні розвідок «Етика і естетика Шевченка», «Коментарі до споминів про Шевченка його сучасників» і «Творчість Шевченка», які залишилися недокінченими.

Досі вказані (але далеко не всі і не в показових подробицях) дані небуденного життєвого шляху автора монографії наведено тут для зрозуміння читачем того факту, чому саме у Павла Зайцева постало настільки велике ціложиттєве зацікавлення Шевченком: Тарас Шевченко вогненным словом намагався «пробудити» «заспану й окрадену» Україну, покладаючи надії на постання нового для неї часу, а

Павло Зайцев таки брав участь у змаганнях за відродження національного духу, розпочатого внаслідок подій 1917 р. і сприйнятого як дійсне явище українським поспільством, що з великим ентузіазмом приступило до його утвердження численними починаннями у різних галузях суспільства.

Другим сприятливим фактором появи цієї вершини шевченкознавства стало те, що, крім виняткового зацікавлення і великої любові Зайцева до Шевченка, дана монографія визріла і постала в умовах відсутності будь-якого (державного, політичного і ін.) тиску, завдяки чому, як відзначає у своїй передмові до першого видання монографії (1955 р.) М.Глобенко, це – приклад справді вільного, безстороннього і об'єктивного дослідження. Її поява, підкреслює він далі, має велике значення, бо радянські дослідники, під тиском влади, брутально деформували образ поета, замовчували чи фальсифікували факти, помилковими інтерпретаціями намагалися повністю уникати значення Шевченка як національного пророка, під впливом якого розгорталася і продовжується й зараз боротьба за національну незалежність України.

У свою чергу, в передмові до материкового київського перевидання монографії (К.: Мистецтво, 1994) Валерій Шевчук відзначає, що без світлого імені Павла Зайцева не можна уявити українське літературознавство, включно і українське (та світове, добавимо ми) шевченкознавство, оскільки у праці Зайцева, згідно зі словами Н. Полонської-Василенко, постать Тараса Шевченка

XVI-томне видання творів Тараса Шевченка (1934-1939, Український науковий інститут, Варшава-Львів)

на середині XIX ст. представлена не лише як народного поета у смушевій шапці, а і як блискучого, культивованого і чарівного європейця, який вражав не лише неграмотних селян, але й українських аристократів, пробуджуючи патріотичні почуття. Валерій Шевчук сподівається, що невдовзі українські академіки-шевченкознавці видадуть монографію Зайцева з документованими коментарями, «піднісши її на рівень сьгоднішніх шевченкознавчих досягнень».

Не менш (чи навіть більш) корисною є монографія Павла Зайцева для румунського шевченкознавства, яка появилася цього року з передмовами М.Глобенка (до її видання 1955 року європейським та американським НТШ) та Валерія Шевчука (до київського перевидання 1994 р.) у перекладі на румунську мову та з передмовою і примітками Корнелія Ірода (Pavlo Zaițev, «Viața lui Taras Șevcenko». Traducere din limba ucraineană, note și prefață la ediția românească de Corneliu Irod, vol. 1-2, Editura RCR-Print, București, 2013), бо до цих пір єдині румунськомовні біографічні праці про Тараса Шевченка – це «Schită biografică» («Біографічний нарис») Олександра Дейча (1893-1972), добавлений до румуномовного «Кобзаря» (Бухарест, 1952) і переклад повісті про Шевченка О.Дейча і Л.Бать «Taras Șevcenko» (Бухарест, 1958), написаної авторами ще 1939 року. У румуномовних виданнях «Кобзаря», як, наприклад, у престижному виданні 1990 р., наведено тільки список основних дат життя і творчості Шевченка. Хто з-поміж румунських літераторів знав російську мову (знавців української майже не було), міг користуватися російськомовними шевченкознавчими працями, звісно ж, «фільтрованими» мірилом «Прокрустового ложа», як відзначає раніше цитований М.Глобенко. А серед учнівської української молоді Румунії загальнопоширеним було трафаретно-радянське представлення життя Шевченка підручником для 8 класу О.І.Білецького, П.К.Волинського та І.І.Пільгука «Українська література», який у році (1954) загального його поширення (як єдиний навчальний посібник з літератури) у тодішніх українських школах Румунії уже зазнав 8-е видання! Про академічну, тепер уже «бліду» у порівнянні із Зайцевою, і застарілу необ'єктивну Шевченкову біографію, написану Є.Кирилюком,

Е.Шабліовським та В.Шубравською, могла дізнатися «горсточка» бухарестських літераторів-україністів університету і дехто із зацікавлених студентів.

Отож, поява у хорошому перекладі Корнелія Ірода монографії, багатьох ілюстративних віршових зразків (коли раніші їх переклади Віктора Тулбуре виявлялися незадовільними) і численні примітки та пояснення перекладача-чудового знавця обох мов (Ірод же – престижний двомовний письменник Румунії) стануть для румуномовного літератора «ковтком свіжого повітря», яким досі їм не доводилося «дихати». Тому-то це видання повинно б зазнати широкого розповсюдження, щоб румунські літературознавці, перш за все шевченкознавці, ознайомилися б із життєвою Шевченковою правдою. Не менш корисною є монографія Зайцева для україномовного шевченкознавства Румунії, яке, при умові її поширення у нас і на мові оригіналу, мало б можливість «звірити» і «зважити» попередні тутешні шевченкознавчі праці (менше чи зовсім не «заражені» радянськими інтерпретаціями) і збагнути можливі майбутні напрямки наукових досліджень.

Особлива вдячність належить Союзіві українців Румунії, який фінансово посприяв появі румунського видання монографії Павла Зайцева до знаменної події – 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка.

Редакція «Нашого голосу»

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

ІВАН ФРАНКО: «АКОРДИ – АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІРИКИ ВІД СМЕРТІ ШЕВЧЕНКА»

Хоч і надзвичайно занятий, Іван Франко відклав час для упорядкування важливої книги: «Акорди. Антологія української лірики від смерті Шевченка»; з уточненням: «Уложив Іван Франко. З ілюстраціями Юліана Панькевича». Книга на 318 сторінок була видана 1903 р. у Львові накладом Українсько-руської видавничої спілки. Вона охоплює представницьку поетичну творчість 88 поетів другої половини 19-го – початку 20-го сторіч.

Від того часу книга була перевидана вперше 1992 року у київській «Веселці». Вдруге – 2005 року, також у «Веселці», тиражем 1000 примірників. Отже мова йде про рідкісну книгу; а потрапила вона нам у руки, як подарунок з нагоди нашого учнівського конкурсу з поезії в Сітеті, від шановного Генерального консула України в Сучаві Його Ексцеленції Пана Василя Боєчка. Щиро дякуємо.

Як видно, фототипне, репринтне видання з відповідними додатками – післямовою та примітками – одне з рідкісних видань, з приміток якого можна довідатись чимало цікавого про авторів, одні з них не будучи відомими як поети, Іван Франко, в ході упорядкування антології, подбавши, щоб вона стала репрезентативною для довгого післяшевченківського періоду української лірики.

Про свій відповідальний підхід до складання книги Франко так і

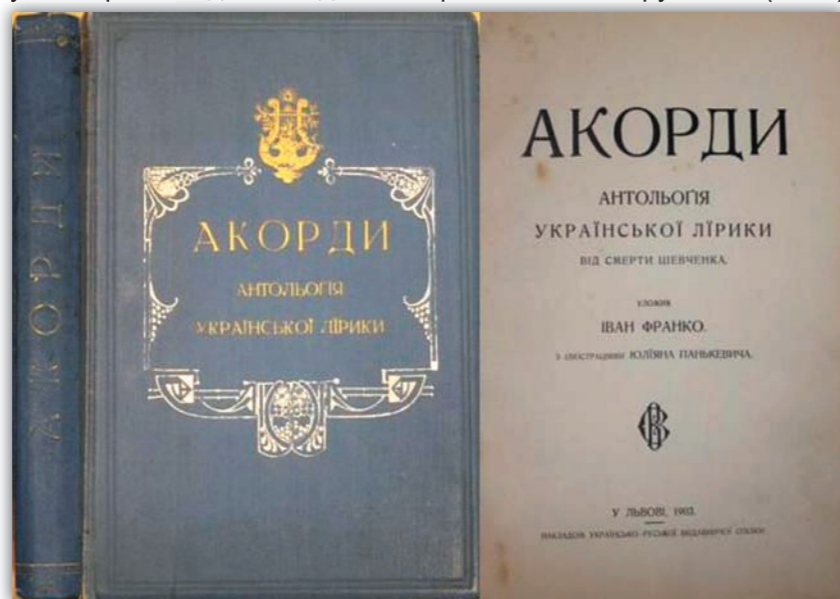

сказав: «Хочу пояснити, як разом із літературною творчістю розвивалась у нас і мова, і поетична форма, і обсяг інтересів – і ще щось далеко більше; розвивався рівень нашої цивілізації, сила нашого національного почуття».

І, дійсно, репринтне видання антології, за уточненням автора післямови Миколи Ільницького, «охоплює півстоліття розвитку української поезії, складний і драматичний її період, коли українське художнє слово було заборонене царським урядом. У таких умовах не могло бути й мови про

нормальний самовияв талантів, ні, тим більше, про те, щоб поезія доходила до широкого кола читачів», адже тут мова про «смак» Франка.

До «Акордів» І. Франка відомі ще два подібні видання. Це «Антологія руська» (1881),

«Сміються, плачуть солов'ї...»

охопивши 42 українських поетів від смерті Івана Котляревського, і «Вік» (1902), включивши 50 поетів. «Акорди» ж, як уже було сказано, містить репрезентативну творчість 88 поетів. В своїй же післямові Ільницький стверджує, що антологія своїм складом, іменами, творчістю авторів «дозволяє простежити еволюцію стилю: від великого впливу аж до наслідування шевченківської поетики та фольклорної стихії (...) і до сприйняття ідей та форм західноєвропейського модернізму».

В «Акордах» – чимало «несподіваного». Бо мало кому, наприклад, до цієї антології було відомо, що визначні прозаїки, як Панас Мирний або Гнат Хоткевич, писали вірші, чи про те, що під псевдонімом «Михайло Козак» криється великий історик України Михайло Грушевський. І все-таки, мабуть, з небагатьма Франко радився щодо змісту антології, та от із М. Грушевським таки радився, підкресливши слова вдячності знаменитому істориком: «Закінчуючи впорядковане отсеї антології, складаю щире подяку Впов. проф. Грушевському за ласкаву поміч і пораду при доборі й порядкуванню матеріалу, а також йому й артистови Іванови Трушу за впорядковане і допильноване артистичної та декоративної частини цієї книги».

Антологія відкривається іменем Пантелеймона Куліша, який у Петербурзі з 1850 року займався літературною, але й науковою та видавничою діяльністю. Він автор чотирьох поетичних збірок. Не забуваймо також, що він так само автор першого історичного роману – «Чорна рада» (1857 р.), про якого Франко написав окремі розвідки.

Цікаву думку висловив львівський професор Богдан Якимович в науковій праці «Акорди»: шедевр українського книговидання ХХ ст. (Львів, 2004 р.), він вважаючи, наприклад, що Франко свідомо не включив до «Акордів» поеми «Давня казка» і «Роберт Брюс», оскільки, на його переконання, «головна сила Лесі Українки не в

епіці, хоча й тут від часу її перших епічних творів видно помітний поступ. Головною її силою є лірика і малюнки ситуацій, що впливають з ліричного настрою».

В антології також імена Юрія Федьковича, Осипа Маковея, Петра Карманського та багатьох інших цікавих поетів, як Василь Щурат, з яким Франко полемізував, Олекса Коваленко, А. Кримський, С. Яричевський та багато інших.

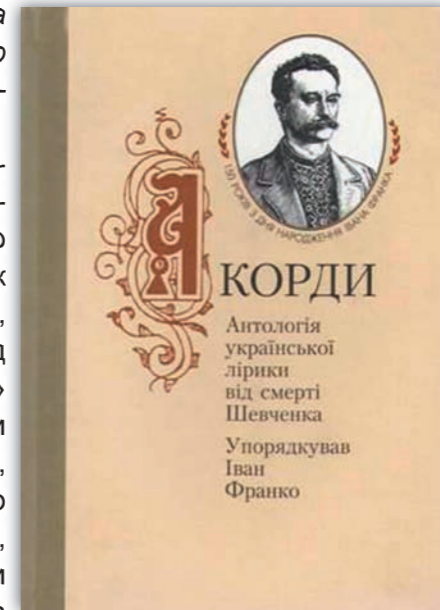
Мало хто чув про таких поетів, як Кониський, Кулик, Александрів, Григорій Воробкевич (брат відомого Сидора), Павло Чубинський, хоч він і написав вірш «Ще не вмерла...», який став Державним Гімном України. Мало хто.

Але ж є ще й Манжура, Навроцький, Ніцинський і... Борис Грінченко, який написав славнозвісний чотиритомний «Словарь української мови»; але ж і Кесар Білиловський, який писав ліричні, соціально-філософські

поеми, критичні статті і праці з медицини, етнографії... І перекладав українською мовою твори Й.-В. Гете, Ф. Шіллера, Г. Гейне, Ф. Боденштедта та інших. Або ж Вдовиченко, чи Петрушевич. Про Пачовського досі було відомо з того, що він належав до літературного угруповання «Молода муза». Він також автор, зокрема, збірок «Ладі й Марені – терновий огонь мій...» і дрампоем «Сон української ночі», «Золоті ворота» та ін. Мало кому про це відомо...

Микола Ільницький у своїй післямові відверто-зосереджено-глибоко підтверджує: «Антологія «Акорди» підкреслює ідею гуманності, перемоги духу над життєвими обставинами – і це виділяє її серед багатьох інших, особливо пізніших антологій української поезії. Чисто, свіжо й сильно звучать її акорди. Вона наново повертається до читача».

Ось чому і пропонуємо шанувальникам «Нашого голосу» низку перлин української лірики від смерті Шевченка (Див. стор.8-11. Збережено правопис оригіналу – ред. «НГ»).

«Вліються, плачуть солов'ї...»

Пантелеймон КУЛІШ

ДО КОБЗИ

Кобзо, моя непорочна утіхо!
Чом ти мовчиш? Задзвони мені стиха,
Голосом правди сьвятої дзвони,
Наші пригоди мені спомяни.
Може, чиє ще не спідлене серце
Важко заб'ється, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.

Хто не здоліє озватись словами,
Хай обізветься дрібними сльозами;
Ти-ж своє слово дзвони-промовляй,
Душам братерським заснуть не давай.
Хай недовірки твої камяніють,
Хай вороги твої з жалю німіють;
Рідну сім'ю ти до купи зживай.

Гей, хто на сум благородний багатий,
Сходьтеся мовчки до вбогої хати,
Мовчки сїдайте по голих лавках,
Мовчки сумуйте по вбогих братах.
Темно на дворі, зоря не зоріє,
Вітер холодний від півночі віє,
Квилять вовки по степах-облогах.

Кобзо! ти наша одрада єдина...
Поки прокинуться сонна країна,
Поки діждеться живої весни,
Ти нам по хатах убогих дзвони.
Стиха дзвони, нехай мучене серце
Важко заб'ється, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.

Яків ЩОГОЛІВ

ЧУМАК

Уде чумак заморений, курою покритий,
Іде шляхом-Сагайдаком помимо ракити.
Не бє чумак волів своїх, бичем не махає,
Іде собі та ввічливо ракиті гукає:

„Ракито-ж ти, ракитонько, рясне твоє листя,
– Сховай мене й волів моїх до себе в захистя!
Один я йду, товаришів шукав, та не має;
Старі степи зруйновано, й чумак вмирає“.

Гука чумак закурений, а яструб з ракити
Одвічує: „Широкий степ, та тісно прожити!
Колодязі рандовані, вода висихає;
Воли ідуть та все ревуть, що паші не має“.

Гей гей, воли, воли мої, воли крутороги!
Покопані, поорані чумацькі дороги.
Ужеж по тих доріженьках нам хур не возити,
В останнє ми до Криму йдем, тай годі ходити.

Осип ФЕДЬКОВИЧ

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
У синє море сонце ясне тоне,
І своє сьвітло ніби кров червоне,
По всій країні доокола сіє;
А там зозульку з краю десь чувати,
А там дзвіночок став селом кувати,
Там в борі вітер листьом шелевіє:
Пречиста Діво, радуйся, Маріє!..

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
Он молод жовняр ляг си на мураві,
Личко студене, шати му кроваві, –
Розстрілен нині; бо самий не вміє...
Камратя яму темну му вкопали
І на спочинок бідного в ню склали;
Уже не скаже, як дзвінок запіє:
Пречиста Діво, радуйся, Маріє!..

Пречиста Діво, радуйся, Маріє!
Під плотом сіла удовиця-мати,
До себе тулить бідне сиротяти,
І плаче ревне, серденько їй мліє...
Ба вже не плаче, вже і не голосить,
Склонила голов, більше не підносить...
Зірницї плачуть, а дзвінок німіє...
Пречиста діво, радуйся, Маріє!..

Леонід ГЛІБІВ

NOCTURNO

На небі ніч, і всюди ніч чорніє,
І місяць десь в далекім небі спить...
Чого-ж квилить душа і серце мліє?
І ніч мовчить, і все кругом мовчить.

«Вліються, плачуть солов'ї...»

Панас МИРНИЙ

ПРИВІТ М. ДРАГОМАНОВУ (Уривок)

Вула доба, пишали ясні мрії,
Займав ся сьвіт, будив думки людей;
Чинили ся славетніі події
Під надихом визвольничих ідей.
Тоді і ти з'явивсь, мій любий Друже,
І голос Твій далеко залунав;
До чесних праць Ти всіх нас кликав дуже
І таланом своїм нас чарував.
Тоді і ми, юнаки молодії,
В серцях сьвяті голубили надії.

Пролинув час, ми кріпли і зростали,
І з наших мрій неясних, молодих
Засяяли українські ідеали,
Мов сонце те між темних хмар густих.
Бажали ми народови свободи,
Бажали ми, щоб очі він розкрив,
І як другі осьвітніі народи
Для поступу, для правди й щастя жив.
І тут над всі, мій брате незабутній,
Здіймавсь Твій стяг, лунав Твій глас могутній.

Цезар БІЛИЛОВСЬКИЙ

З АЛЬПІВ

Ой там моє серце, не тут на горах,
Ой там, на Україні в безкраїх степах...
В степах на могилах вподобало жить,
Де здавна покоїть ся, тихо лежить
Батьків моїх слава і лицарів прах.

Ой там моє серце, на нивах, полях...
Ой там моє серце в густеньких садах,
Де пташка щибече удень і в ночі,
Співає дівчина по воду йдучи,
У плахті червчатій, голівка в квітках.

Ой там моє серце, де божий мов рай,
Стоїть над Дніпром зеленесенький гай,
А близько край гаю та коло Дніпра
Висока могила. Вона озира
Свій рідний, коханий, занедбаний край.

(Продовження на 10 стор.)

Не знає ніч, що діялось учора,
Не відає, які бачить сни
Померклий день Содома і Гомора...
Засни-ж і ти, перо моє, засни!

Олександр КОНИСЬКИЙ

ДО МИКОЛИ ЛИСЕНКА

Вдар по струнах тихесенько та про нашу долю!
Не грай мені веселої, а заграй смутної!

Легесенько, тихесенько, мов на сон дитині,
Щоб встав образ перед мене сонної України.

Ніч зорява... блідий місяць... соловей співає;
Мати в хаті голодного сина присипляє.

Сьвіт на дворі... Із кошари останню телицю
Бере збірщик за податки... Плаче молодиця...

А от літо, от і жнива: на українських нивах
Буйне жито колосисте на славу вродило.

От пожали, в копи склали, у клуню звозили;
Змолотили, попродали – податі заплатили.

Зима, холод... діти плачуть голодні і голі...
В теплій хаті лічить гроші Лейба довгополий...

От такої то смутної заспівай, козаче,
Нехай в пісні і в музиці Україна плаче...

Микола ВЕРБИЦЬКИЙ

НЕВОЛЬНИК (Уривок)

Ой Боже мій, Боже, мій сьвіте коханий,
Болять, огнем палять кривавії рани,
Що понатирали тяжкі кайдани!
Що понатирали за довгі роки
У темній темниці, у ямі глибокій!
Глибока темниця, муровані стіни –
Оттут натерпиш ся лихої години!
Муровані стіни, маленькі віконця –
І неба не видно і ясного сонця;
Маленькі віконця, зелізнї ґрати –
Оттут нам і жити, тут і помирати!

«Сміються, плачуть солов'ї...»

(Продовження з 9 стор.)

Аґатангел КРИМСЬКИЙ**В ГОРАХ ЛИВАНСЬКИХ**

Кали... Кедри... Скоро й вечір.
Я смутна стою.
Весь ся стежка... Ох, чи йтиме-ж
Той, кого люблю?...

Тінь в долинах. Верхогірря
Наче золоте...
Гасне сонце, тоне в морі...
Любий! де-ж ти?... де?...

Впала ніч... Шакали виють...
Вітер... Мов зима!
Я всі очі прогляділа –
Милого нема!

Леся УКРАЇНКА**EIN LIED OHNE KLANG**

Як би мої думи німії
Та піснею стали без слова,
Вони-б тоді більше сказали,
Ніж вся моя довга розмова.

Як би мої думи німії
На струни проречисті впали,
Зайшлись би плачем тії струни
І сьміхом дитячим заграли.

Мов хвиля морська в ясну бурю,
І темна й блискуча й раптова,
І сонцеві рідна й безодні,
Була-б моя пісня без слова.

Важке побережне каміння
Зрива переможне море;
Невже переможная пісня
Важкого жалю не поборе?

Невже моя пісня не хвиля?
Ой леле! Даремні питання...
Німі мої думи, а руки
Дають лиш німії стискання...

Михайло КОЗАК (Псевдонім)

Не журись! За зимою весна,
Виростають квітки з під снігів.
Ще всьміхнеться нам доля ясна,
І не буде ціх сліз та жалів.

Не сумуй! Промінь блисне, спашне,
Прожене оцю п'ятьму страшну;
На порваних сих струнах утне
Нам співець ще пісню голосну!

І нікого не май за мерця –
Оживуть ті недужі раби!
Ще спашнуть пориванням серця
І піднімуться руки слабії.

Упаде се ярмо з наших ший,
Розпадеться кайданне саме,
І на поклик наш дужий, гучний
Обізветься й камінне німе!

Володимир САМІЙЛЕНКО**НЕПЕВНІСТЬ**

Як би знати, що треба жить,
І сподіватись, і бажати,
То жив би так, щоб кожну мить
Для ціли одної віддати,
Щоб і хвилини не згубить, –
Як би знаття, що треба жить!

Як би знаття, що все дарма,
Що в руху вічному створіння
Мети ніякої нема, –
На віщо радощі й боління,
На віщо нам і жизнь сама,
Як би знаття, що все дарма!

Іван ФРАНКО**В ОСЕНИ**

Ой ідуть, ідуть тумани
Наддністровими лугами...
Наче військо з корогвами,
А передом атамани.

Сурми боеві не грають,
І панцирики не дзвонять,
Тільки смуток навівають,
Верби віте низом клонять.

Тільки в мраці тонуть села
І уява мари плодить;
Тільки дума невесела
Мов жебрак по душах ходить.

Степан РУДАНСЬКИЙ

Новий, вітре, на Україну,
Де покинув я дівчину,
Де покинув чорні очі...
Повій, вітре, з полуночі.

Між ярами там долина,
Там біленька хатина;
В тій хатині голубонька,
Голубонька-дівчинонька...

Повій, вітре, до схід сонця,
До схід сонця, край віконця;
Край віконця постіль біла,
Постіль біла, дівка мила.

Нахилися нишком-нишком
Над рум'яним, білим личком;
Над тим личком нахилися,
Чи спить мила, подивися.

Як спить мила, не збудилась,
Згадай того, з ким любила,
З ким любила і кохалась
І кохати присягалась.

Як забеться їй серденько,
Як дівча зітхне тяженько,
Як заплачуть чорні очі,
Вертай, вітре, к полуночі!

А як мене позабула
І другого пригорнула,
То розвійся край долини,
Не вертайся з України...

Вітер віє, вітер віє;
Серце тужить, серце мліє,

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Вітер віє, не вертає –
Серце з жалю розпускає.

Борис ГРИНЧЕНКО

Кажуть: Бог нерівно ділить,
Жде, щоб люди поділились
По братерському, без сварки...
А вони і посварились!

То дурниця! Я не вірю!
Бог робити так не може:
Він же Бог і має силу,
Хай поділить нас як гоже!

А як сили Він не має
Порівняти лати й шати,
На що зводити на сварку?
На що кепсько поділяти?

Гнат ХОТКЕВИЧ**УКРАЇНСЬКИЙ БАНДУРИСТ**

Невидючий і убогий,
З бідним гралом за плечем,
Він чвалає полохливо
За малим проводирем.

Із двора у двір заходить,
На бандурі вигриває,
А під звуки струн то псалму,
То про Лазаря співає.

„А заграй мені, кобзарю,
Про Підкову та Сомка,
Про Хмеля, про Дорошенка,
Ще й про грізного Сірка.“

„Ні, не знаю! Може грати
Попадиної біди,
Про Хому та про Ярему,
Та хиба Сковороди?“

Як Чичіточка ходила
Гостювати до зятів?

Чи Міщанки, чи Дворянки?
Сих, так я-б тобі зумів.”

Граї, що хоч, бо й те ізгине
Гей, ізгине, як туман!
Граї, лірничче невидючий!
Граї, останній з Могікан!

Богдан ЛЕПКИЙ**ВЕЧЕРОМ У ХАТІ**

Глибоким, тихим вснуло сном
Усе кругом,
Лиш вітер віє під вікном
Сумний псалом.

Крізь шиби невиразно чуть
То там, то тут,
Як краплі дощові падуть,
Важкі мов ртуть.

І в двері чутно легкий стук:
Пук-пук, пук-пук!
Таємний, добре знаний звук
Незримих рук.

„Хто йде?“ – питаюся, мов зі сна.
„То я, то я,
Твоя товаришка давна,
Нудьга, нудьга“

Кость УХАЧ-ОХОРОВИЧ**ОСІНЬ**

Мала, негода, холод, осінь...
Наболіле серце спить;
Вже старе, про те ще й досі
Про колишне гомонить.

Знов весна на сьвітї буде,
Знов квітками зацьвіте –
Та-ж земля і ті-ж люде,
Та у серці вже не те!

Не прокинеться вже знову
Хворе серце до життя!
Так – хиба зведе розмову
На колишне почуття.

Павло ГРАБОВСЬКИЙ**ПУСТКА**

Нусто та голо –
Скільки збагнеш;
Степу навколо
Не осягнеш.

Рве хуртовина;
Хата сумна,
Мов домовина
Несподівна.

Темрява ночі
Перемога,
Тяжить, на очі
Гнітом ляга.

Василь ПАЧОВСЬКИЙ

Ой щебечуть соловії,
Розвиваються лелії,
Квіти сиплють ся з вишень;
Пара голубів гуркоче,
Наче слухати не хоче
Соловейкових пісень.

Ой, гуркоче, буркотає,
Одно друге обіймає –
Обсипає з гилля цвіт,
І цілується з собою,
Сад жемчужить ся росою, –
Усміхається весь сьвіт!..

Сад жемчужить ся росою,
Як хожу я із тобою,
Попід ручку ніч і день –
Нам щебечуть соловії,
Розвиваються лелії,
Цьвіти сиплють ся з вишень!..

Іван КІДЕЩУК

ВОЛОДИМИР АНТОФІЙЧУК: «СВЯТІ ПОЧУТТЯ, ЗАКЛАДЕНІ В МОЛИТВУ»

або ТИСЯЧОЛІТНЄ ПОВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОЛИТВИ

Існують різні вчення, тільки жодне з них не сягає такої шани, уваги, як молитва, що випливає із Святого Євангелія устами Ісуса Христа, який залишає для людства коротку зразкову молитву «Отче наш, нехай святиться ім'я Твоє» з порадою: «просіть, і дасться вам, шукайте і знайдете, стукайте, і відчинять вам» («Новий Завіт», Лука, 11). Так молитвою єдиною люди просять від щирого серця і душі допомоги і милості Божої, бо «Молитва, – писав Іван Пулюй, – тільки тоді годиться Господеві, коли із серця походить, і тільки тоді багата плодами». Ото ж люди, від язичників до сучасників, всіх націй і релігій молились і моляться, висловлюючи щирі почуття та блага до небесних сил та Бога Світоначальника і Вседержителя, просять милості, охорони, спасіння. Крім культової молитви (євангеліської, святих отців та мучеників), існує народна молитва і апокрифічна, літературна молитва, створена глибоковірними людьми, вченими та письменниками-просвітителями, які, висловлюючи свою відданість і любов до Бога в поетичній формі, навчають народ біблійного та шевченківського єдинодумля і братолюб'я – істинної любові до Всевишнього, Ісуса Христа, Святого Духа та Матері Богородиці. Цю мудру і вічну науку релігієзнавець В. Антофійчук, проф. д-р ЧНУ ім. Ю. Федьковича і Сучавського університету ім. Стефана Великого вперше подав дев'ять років тому антологією української літературної молитви, світлою і вічно молододу книгою «Святі почуття, закладені в молитву» (вид. Мустанг, Бух. 2004), бо молитва, «Як сонце сяє у небі, будить землю, зігріває душу і наповнює її сяйвом віри», цитує автор Я. Гояна («Молитва, як сонце вічна...», с.3) у своїй одноіменній передмові.

На жаль, з невідомих нам причин, цінна книжка не зігріває наші бібліотеки, сільські та шкільні, можливо, був замалий тираж, чи, може, через пасивність повітових або центральних органів СУР-у, які не зуміли належно її розповсюдити, але, якими б не були ті причини, треба докласти зусиль і зробити все можливе, щоб ця цінна книжка дійшла до українського читача і напувала його святим словом нашої православної християнської віри рідною мовою.

Антологія української літературної молитви «Святі почуття, закладені в молитву» представляє тисячоліття православної віри в Україні від Київської Русі до наших днів (всього 168 авторів) у трьох розділах: 1. Молитва в давній українській літературі (18); 2. Молитва в новій українській літературі (24); 3. Молитва в українській літературі ХХ-го століття (126). Вона насичена неспокоєм авторів, як і всіх щирих українців з роду в рід за долю України, за її незалежність (Іларіон Київський), Божу охорону України (О. Кониський), за її «силу і славу, волю і владу», красу і велич (Р. Купчинський).

Оскільки молитви язичників нам не відомі, бо «Велесова Книга» нагадує нам українські божества без молитов, а «Слово о полку Ігоревім» представляє плач Ярославни, благаючої вітра, щоб не зашкодив князівським воїнам, то упорядник антології відкриває тисячоліття староукраїнської літературної молитви славними авторами Київської Русі, як Іларіон Київський, Нестор Літописець (автор «Повістей минулих літ»), Володимир Мономах, Данило Заточник і ін., зупиняючись в першому розділі на творчості Г. Савича Сковорода («Сад Божественних пісень», що всіма зростають із святих Зерен Євангелія), щоб так перейти до молитв нової української літератури та її великих представників П. Гулака-Артемівського, Євгена Гребінки, Тараса Шевченка, П. Куліша, Л. Глібова. І. Франка, Ю. Федьковича, Лесі Українки, М. Вороного та інших корифеїв української літератури ХІХ-го століття.

Повертаючись до Іларіона Київського, сучасника Св. Володимира Великого-Хрестителя України та Ярослава Мудрого (автора «Руської Правди»), зазначимо глибоке почуття любові тодішнього глави Руської церкви, що зізнається перед Всевишнім про брак преподобних на землі, бо всі клопочуться тільки життєвими потребами (як і сьогодні!), тому він кається, просить і молиться, щоб Господь врятував його рід та рідну землю від чужинців (Молитва, с. 12).

Жителі Київської Русі, першої тисячолітньої держави колишньої України, були свідомими християнами із самих початків Хрещення Русі, сподіваючись

на милість Господа-Бога, Ісуса Христа та Діви Матері Богородиці, на пощаду рабів Своїх та їхнього потомства (див. Молитва В. Мономаха, с. 16).

Дуже цікава та оригінальна, може, перша азбучна поезія – Молитва Аноніма (століття ХІV-ХV), який просить, щоб Господь «зродив у серці Слово.../ Животворне Мудрістю...» та «рід слов'янський сподобив хрещений» (с. 18).

Кирило Транквіліон-Ставровецький (ХVІІ ст.) із Львова, провідний діяч Львівського братства, признається, що молитва – поетичний твір інтимного признання гріхів перед Богом, – «під метри покладена мовою солодкою слізною» (с. 21)

Молитовні вірші ХVІІ ст. представляють Лазар Баранович, Варлаам Ясинський, Іван Мазепа, Дмитро Туптало і ін., як і їхні попередники, викладачі або учні Києво-Могилянської академії, які писали молитовні вірші та псалми, якими благали Бога спасти їх від ворогів-загарбників, щоб могли дивитись з любов'ю на світ та слухати і хвалити Бога.

Поет, філософ та педагог-просвітник Г. Сковорода (або «мандрівна академія») свого часу вражав своїх сучасників філософсько-релігійним вченням, здоровою етикою, поетикою та музикою, а вірші – зернини євангеліські, псалми, байки езопівські і філософські трактати славили тільки Бога, бо віра в Нього залежить від пізнання самого себе, щоб відкрити Бога в самім собі і віддатися Йому та жити за Його законом, щоб воскреснути із смерті, як Ісус: «Коли зернина насеред піль під осінь зогніє, / то зовні мертвечина, цвіль, росток новий дає». (Пісня 7-ма, Воскресінню Христовому, с. 56).

Містичне світобачення Сковорода, – зауважує професор В. Антофійчук – поєднувалося з філософсько-художньою концепцією світу і людини (Молитва, як сонце вічна, с. 6), а розвиток цього завдячується Т. Шевченку та його послідовникам. Автор антології, релігієзнавець та літературознавець вважає, що молитовність – найхарактерніша ознака Кобзаря, а поетика його «споріднена з біблійними псалмами (...) кантатами, акафістами, тропарями, кондаками, молебнями» (с. 6-7).

Характерними для шевченківських молитов і псалмів є поєднання містички з вірою у загальнолюдські ідеали любові, правди та волі, ідеали рівноправ'я, єдинодумля та братолюб'я і в тій самій мірі ідеали вільної України: «О, милий Боже з України, / Не дай

пропасти на чужині, / В неволі вольним козакам» (с. 69), або: «А всім нам вкупі на землі / Єдинодумля подай / І братолюб'я пошли», синтезує Т. Шевченко не тільки постійну тисячолітню молитовність свого роду перед Богом, але й моління всього люду за любов і гармонію на землі.

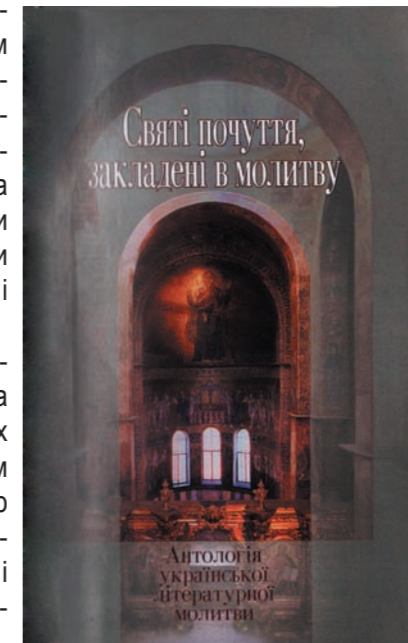
Сучасники Т. Шевченка та його послідовники, що боролись за ті самі ідеали життя та України, вкладали свої чисті почуття в молитви до Бога, благаючи, щоб Він зібрав гіркі «сльози» їх побратимів та «викупав» і «загоїв» ними їх «рани і душу» (О. Псьол), щоб врятував падиння «горобця», безсилю людей в розпучі (П. Куліш, Молитва природи, Молитва) та подарував всім життя в чистій совісті і правді (Л. Глібов, Благання), щоб хліб насущний «з бідним своїм братом поділити» і щоб поклоняться Йому «не як раби, а як вітцєві діти» (Ю. Федькович, Отче наш!).

Перший біограф Т. Шевченка Олександр Кониський молить Бога за Україну, за зростання людини в любові (Молитва за Україну), а І. Франко за Заповітом Ісуса возвеличує тему любові до Бога та ближнього власною жертвою: «Дай мені братів любити / І для них життя віддати!», або просить хоч миттєвої милості Божої над людиною, щоб літати, йти по воді... і за велінням Божим розбудити уявлені народи із тьми та сну променем світла:

«Отче мій, / Най поразить їм сонні очі, / Бездільний прожене спокій», бо інакше спасіння неможливе (І. Франко, «О, сильний предків наших Боже!»). Цікаво, що спокій і тьму бездіяльності за Миколою Вороним тільки душа може побороити: «Тьму душа перемаже, / Хай же діється Воля Господня...» («Вічний спокій...»), і тільки Бог ласкавий здатний наділити спокоєм душу, привітати «любо-гоже», як свідчить його неповторна молитовна кантата: «Вічний спокій, вічний спокій / Дай їй, Боже, / І в безмежності глибокій, / Зореюкій / Стріль її Ти любо-гоже, / Там, в обителі високій, / Привітай її, ласкавий / Боже правий, / І даруй їй вічний спокій, / Вічний спокій...» (с. 109).

Як бачимо, літературні молитви глибоко і різноманітною тематикою возвеличують чисту совість людини, яка старається підняти перед Богом хоч на мить у леті до вічного спокою, до спасіння, а художня форма набирає часто, як у М. Вороного, тембри божественних кантат.

(Продовження на 14 стор.)

ВОЛОДИМИР АНТОФІЙЧУК: «СВЯТІ ПОЧУТТЯ, ЗАКЛАДЕНІ В МОЛИТВУ»

або Тисячолітнє повчання української літературної молитви

(Продовження з 13 стор.)

Двадцять століття представлено цілою плеядою поетів (126) з України і навіть з Румунії (Степан Ткачук), що свідчить про велике поширення української літературної молитви серед цінителів Слова-Бога, які хвалебно-урочистим піднесенням стилем створили філософсько-релігійні та естетичні твори: молитви, псалми, гімни, акафісти, кантати тощо, присвячені Богу, Св. Духу, Ісусу Христу – Святій Трійці, Богородиці, святим тощо. Серед них відомі поети, що поставили Слово на службу Богу та своїм ближнім: Богдан Лепкий, Василь Пачовський, Павло Тичина, Юрій Клен, Тодось Осьмачка, Євген Маланюк, Олег Ольжич, Богдан Ігор Антонич, Михайло Івасюк, Михайло Ситник, Богдан Бойчук, Дмитро Павличко, Ліна Костенко, Богдан Рубчак, Іван Драч, Василь Стус, Галина Тарасюк, Мирослав Лазарук, Василь Кредо, Марія Матіос і ін. з України та діаспори цілого світу – вільні люди, борці за Україну, переслідувані та заслані, з покоління розстріляних жертводавців, що всіма вмилі і вміють цінити вічну ласку і Божу благодать, Україну, Любов, Волю та Правду, славлять небеса і Бога Вседержителя та Ісуса Христа, Спаса нашого, об'єднуючи таким чином в одне ціле духовний світ українства та всього людю.

Так, на Західній Україні Богдан Лепкий відкриває ХХ ст., звертаючись до Господа спільним риданням народу за долю України: «О, милий Боже України! За кров, за сльози, за руйни, / За все, що терпимо в цей час – / Помилуй нас, / О, милий Боже!», а Олександр Олесь на Східній Україні у своїй молитві благає Бога, щоб зупинив гніт і змив із землі «...червону людську кров, / Хай зацвітуть в серцях лілеї, / Братерство, воля і любов».

Павло Тичина, який пережив дві світові війни, третю – громадянську, а також голодомор на Україні, величає Господа Всевишнього і просить зберегти святу природу і святі дари людства, щоб жити на землі «Заповіданнями Його, («Благословен єси, Господи»), а Юрій Клен «в часи сталінських репресій шле в небеса молитву за полонених, жертводавців, тих скривджених і розстріляних, що світла не бачили» («То ж помолімся...»), і поряд з ними переслідуваний Тодось Осьмачка, старшина армії УНР Євген Маланюк підносять молитви: за «спасіння грішної землі» – перший, за час «покори й самоти» перед Господом, тобто «мудрості» і «висоти» людської – другий (Є. Маланюк, Серпень). За цю висоту душевну гинули в концтаборах і в'язницях мученики за слово, як Олег Ольжич та Василь Стус і багато інших, вони молились мужньо, щоб померти за Україну, за

правду та Волю: «Пошли мені, молюся, дар один: / В ім'я її прийняти мужньо муки» (О. Ольжич), або «О Боже, тиші дай, / О, Боже, тиші. / Ця самоокупація душі, / оця облуда людяності, може, / страшніша за злочинство» (В. Стус, «О Боже, тиші дай»).

Богдан Ігор-Антонич благає у Бога нового Об'явлення, щоб врятувати свою ідентичність і «Полум'яну мову» («Litania»), а буковинець Михайло Івасюк жадає порятунку голих з-між вовків («Щастя, Боже, маємо доволі»).

Богдан Бойчук, автор циклу «Молитва», жадає слів повних і чистих, як сльози, «закорінених» у душу Господом, щоб «різьбили» образ Його, а Іван Драч просить Бога: «В тебе сліз благаю, слізною, щоб вимити душу од лиха». Подібно і Дмитро Павличко молитвою звертається до апостола і батька Тараса, щоб ідолів зняти і за нові «жалі, смутки та скорботи»... «бурити казарми й каземати» за волю, тільки щоб не панували «іскаріоти»-тирани або «хами», як називає Ліна Костенко негідців, щоб врятувати душу від «грабунку», щоб бути вільними і пісненими людьми (Псалми 16, 22).

Степан Ткачук, автор акафістів «Радуйся, Діво Маріє!», благає у Бога «вічної опіки» для України, сили, слави, мудрості, любові та єдності.

Тисячолітній національний біль, спричинений нещастями народу, виливається в мольби і скарги до Бога, які зберігаються мовою, усною та писемною, тому Катерина Мотрич присвячує в поетичній прозі молитву-гімн до мови, берегині і страждальниці: «Мово наша!... на хресті мук розіп'ята, за ребро на гак повішена, дітьми-покручами. Стражденнице, великомученице Матір Божа наша, в сибіри і колими погнана, в соловецьких гноях згноєна, за моря і океани розвіяна, голодомором викошена, лютим чоботом розтоптана, стонадцять раз розстріляна, чорнобильською смертю засіяна» (Молитва до мови).

Антологія української літературної молитви Володимира Антофійчука відкриває світові усі жахи, які пережив український народ, відображені в молитвах-посланнях, що зберігаються в усній та писемній творчості найкращих синів України (пригадую, автор обіцяє у майбутньому і фольклорні молитви, див. с. 8.), щоб вповні представити перед Богом і своїми ближніми молитовний документ, вирізьблений серцем і душею українського народу-страждальника, зрощений із болю, терпіння та жертв найкращих синів його, висвітлений святими почуттями, які тільки у молитві до Бога можна ревно висловити з такою довірою, гідністю і душевною чистотою.

Іван РЕБОШАПКА

НЕ ТАК «ДІАЛОГ», ЯК «СОЛЬНІ ПАРТІЇ» СЛАВІСТІВ

Надрукований цього року викладачами Клузького університету Іваном Гербілем і Каталіном Балашем збірник „Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea“ («Діалог славистів на початку ХХІ-го століття»), який проходив на Факультеті словесності 11-12 травня минулого 2012 року в рамках V-го випуску «Днів слов'янських культур» в Клузі, спонукав мене відгукнутися стосовно доцільності його появи і користі, особливо для нашої української громади.

Як впливає із збірника, минулого року в Клузі відбувся справжній Міжнародний славистичний симпозиум, у якому взяли участь науковці, викладачі вузівської та доуніверситетської освітньої мережі, літератори та ін. з Румунії (23 особи), України (10), Угорщини (5), Польщі (4), Росії (3), Казахстану (3) та Вірменії (1). Російською мовою було представлено 23 доповіді (5 з Румунії, 2 з України, всі з Росії, Казахстану, Польщі, Угорщини та Вірменії), румунською – 15, українською – 9 (одна з них з Румунії) і англійською – одна доповідь.

Окрім пари доповідей угорських учасників Чабо Сарнійой та Іболія Багі про творчість російського письменника А. Платонова та іншої пари доповідей румунських учасників Санди Місіріанцу і Раду Мирзи про повторні переклади роману Ярослава Гашека про солдата Швейка на російську і румунську та, відповідно, лише на румунську мови, доповіді яких можна вважати справжнім «діалогом» між їх авторами, бо у них є те, що Дж. Лайонзон уважає головним компонентом такого виду «діалогу» – спільні теми розмови (творчість А. Платонова і, відповідно, переклади з Я. Гашека), решта доповідей – це, так би мовити, «сольні партії» учасників на окремі теми, якими кожен з них займається. Тобто, виданий збірник, незважаючи на його «виструнчену» упорядниками структуру (Лінгвістика; Культура і література; Міжкультурний діалог; Теорія і практика перекладу) відзначається великою тематичною гетерогенністю, жартома мовлячи, «Хто що вміє, про

те і піє». Так, звичайно, стається, коли організатори не повідомляють заздалегідь орієнтовну (бажану ними) тематику заходу.

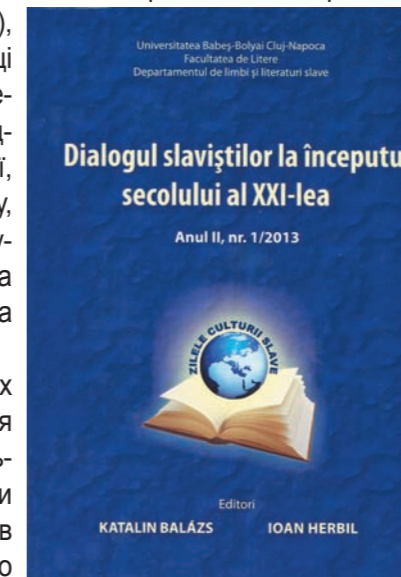
У всякому разі, із даного збірника можна дізнатися, чим приблизно зацікавлена невелика частина славистів на початку ХХІ ст., принаймні тих, що були у Клузі (у світі же славистів багато і наукових зацікавлень немало). Переважна їх більшість виявилась зацікавлена різними питаннями русистики – аспекти творчості окремих письменників (Л. Уліцкая, С. Довлатов, Л. Андреев, А. Солженіцин, А. Платонов, В. Єрофеев, Р. Сейсенбаєв), культурно-літературні та інтертекстуальні зв'язки російсько-казахські (єв-

ропейські, румунські, угорські з Трансільванії), функціональні явища сучасної російської мови, укладання двомовних словників, труднощі і методологія засвоєння російської мови (останнє питання порушене доповідцем з Румунії, де вже мало хто вивчає цю мову).

Чи не єдиною, а саме доповіддю клузького викладача Адріана Кірку, представлена в збірнику славистика ґрунтовним і вичерпним аналізом лексеми-назви (№ 59) частини людського тіла *gleznă* із Румунського лінгвістичного атласу.

У значно меншій мірі, ніж русистика, представлена в збірнику матеріалів українська. У двох з-поміж десяти доповідей порушено концептуальні аспекти: онтологічні і гносеологічні виміри культури у мові і мови у культурі (Ірина Голубовська) та загальномовознавчі парадигми і теорії в історії лінгвістики (Сергій Лучканін). До сучасного напрямку виявлення сутності української літератури належать цікаві доповіді Катерини Гурдуз (*Антивоєнна проза: слов'янська і західноєвропейська моделі*), Андрія Гурдуза (*Трансформація традиційного образу в літературі ХХ - першого десятиліття ХХІ століття: Єдиноріг*) та Світлани Кирилюк (*Лицо и маска, свет и тень: личностные искания в украинской прозе fin de siecle*).

(Продовження на 17 стор.)

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (VII)

– ПОПЕРЕДНИКИ –

(Продовження з № 227)

У наукових працях румунських та іноземних мовознавців-попередників українки чи, ширше, слов'яноукраїнки Бухарестського університету і румунської філології взагалі здавна належну увагу віддавалося і питанню міжмовних контактів, висвітлюючи обидві його сторони – слов'янські і українські запозичення в румунській мові і навпаки – румунські запозичення у слов'янських мовах.

У залежності від ступеня обізнаності вчених з російською та українською мовами, розрізнення між русизмами та українізмами не завжди проводилося. На першому етапі слов'янорумунської філології в середині XIX ст. І.Хінкулов (1840), І.Стерія Попович (1847), І. Геліаде Редулеску (1847) склали глобальні списки слов'янських слів у румунській мові. У другій половині XIX ст. бібліографія питання слов'янорумунської філології збагатилася працями Фр.Міклосича¹ та А. Чігака².

Розрізнення українізмів від русизмів першим в румунській філології здійснив Богдан Петрічейку Хаждеу у двох своїх фундаментальних працях³. Цікаві вказівки про етимологію східнослов'янських запозичень у румунській мові подають у своїх словниках А.Т.Лауріан та І.К.Массім, Г.Тіктін, Л.Шейняну,

І.А.Кандря, А.Скрібан, Секстіл Пушкаріу.

Перша значна праця про східнослов'янські запозичення в румунській мові належить К.фон Санзевичеві⁴, в якій третина аналізованих 133 лексем не є російського походження. У статті про східнослов'янський вплив у румунській мові, надрукованій невдовзі після праці Санзевича, румунський мовознавець А.Скрібан⁵ проаналізував 174 східнослов'янські запозичені елементи, етимологія деяких – не певна. Цю непевність автор виправив у розділі «Російський і рутенський вплив» („Influența rusească și rutenească“) передмови со свого словника, надрукованого значно пізніше⁶.

Розрізнення українізмів від полонізмів (важке філологічне питання!) та русизмів, запозичених румунською мовою, подає Г.Брюске⁷, аналізуючи 387 російських, українських і польських слів, етимологію деяких, однак, слід уважно переглянути. Невдовзі після студії Брюске появились інші дві цінні праці на тему східнослов'янського впливу у румунській мові. Одна з них – це праця Д.Шелудька⁸, а інша – докторська дисертація яської дослідниці Маргарети Штефанеску, український вплив будучи відміченим у самому її заголовку⁹. Авторка доповнює *Глосарій* Брюске іншими 286 елементами.

Примітки:

1 Fr.Miklosich, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, 1861.

2 A.Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Francfort s.M. – II. *Elements slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais*, 1879.

3 C. Cuvente den bătrâni. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-lingvistic de V.Petriceicu Hașdeu. Cu observații filologice de Hugo Schuchardt, 1878-1881; *Etymologium Magnum Romaniae*. Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor, 1886-1893.

4 C. von Sanzewitsch, *Die russischen Elemente romanischen und germanischen Ursprungs im Rumänischen*, 1895.

5 A.Scriban, *Observațiile privitoare la influența limbii rusești asupra celei românești II* // „Revista idealistă“, t. 2, nr. 6, București, 1903.

6 Idem, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.

7 H.Brüske, *Die russischen und polnischen Elemente des Rumänischen* // „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache“, Leipzig, 1921, p. 1-69.

8 D.Scheludko, *Nord-slavisches Elemente im Rumänischen* // „Balkan-Archiv“, I. Band, Leipzig, 1925.

9 Margareta Ștefănescu, *Elemente rusești-rutene din limba română și vechimea lor*, Iași, 1925.

10 Idem, *Rusismele-rutenismele din toponimia românească* // „Archiva“, Iași, 31, 1924, p. 199-206.

11 I.Pătruț, *Raporturi fonetice ucraino-române* // „Dacoromania“, XI, 1948, p. 51, 59.

12 I.Iordan, *Influențe rusești asupra limbii române* // „Analele Academiei RPR“, seria C, tom. 1, mem. 4

13 Al.Rosetti, *Istoria limbii române*, Ed. Științifică, Buc., 1966.

14 Fr.Miclosich, E.Kalužnácki, *Über Nanderungen der Rumunen in den Dalmatischen Alpen und den Karpaten*, Wien, 1879.

Теж Маргарети Штефанеску нележить цікава стаття про румунські топоніми українського походження¹⁰, давно створені румунами із слов'янських елементів, як відзначив це набагато раніше Б.П.Хаждеу („Columna lui Traian“, 1870, nr. 1, p. 4).

Східнослов'янський вплив у румунській мові висвітлено і в наукових працях, виданих після Другої світової війни, наприклад, професором Клузького університету І.Петруцом¹¹, академіками професорами Бухарестського університету І.Йорданом¹², Ал.Росетті¹³ і ін.

Зворотну сторону – вплив румунської мови на слов'янські заініціював той же Б.П.Хаждеу працею „Etymologicum Magnum Romaniae“ (т.1, 1886), а її продовжили у спільній праці Фр.Міклосіч і Е.Калужняцький¹⁴ та інші.

Вплив румунської мови зокрема на українську вперше висвітлив згаданий раніше Д.Шелудько, проаналізувавши 330 румунських запозичень, тематично покласифікованих та із вказаною етимологією до більшості з них¹⁵. Цю сторону продовжили І.Шаровольський, який навів інші 94 запозичення¹⁶, та Б.Кобилянський, який начислив 113 румунських запозичень у гуцульській говірці¹⁷. З працею Кобилянського споріднена пізніша студія Яна Яніва¹⁸. З-поміж румунських вчених впливом румунської мови на українську цікавились Ов.Денсусіану¹⁹, Д.Богдан²⁰, Е.Петрович²¹ та інші.

Аспекти слов'яно-українсько-румунських контактів і навпаки румунсько-слов'янсько-українських всесторонньо вивчатимуться сучасними мовознавцями, про що мова піде пізніше.

(Далі буде).

15 D.Scheludko, *Rumänische Elemente in Ukrainischen* // „Balkan-Archiv“, II Band, Leipzig, 1926.

16 І.Шаровольський, *Румунські запозичені слова в українській мові* // «Збірник заходознавства», Київ, 1929, с. 52-65.

17 Б.Кобилянський, *Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття* // «Український діалектологічний збірник», кн.1, Київ, 1928, с. 81-85.

18 J.Janów, *Wpływ słownictwa rumuńskiego na Podkarpacie, osobliwie na gwarę huculską* // „Sprawozdanie Towarzystwa Naukowego we Lwowie“, I, 1938, с. 15-22.

19 Ov.Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. I-II, Buc., 1961.

20 D.Bogdan, *Despre elemente românești în limba ucraïneană*, Buc., 1961.

21 E.Petrovici, *Elemente românești în limba ucraïneană* // „Dacoromania“, Cluj, 1943, p. 345-346.

НЕ ТАК «ДАЛОГ», ЯК «СОЛЬНІ ПАРТІЇ» СЛАВІСТІВ

(Продовження з 15 стор.)

Дві інші доповіді цікаві, особливо для нас, ту-тешніх, їхніми «пересіканнями» з румуністикою. Доповідь Вікторії Коломійцевої відноситься до чимраз помітніших спроб материкових українських літераторів виявити подібності у творчості Міхая Емінеску і Тараса Шевченка, що є нелегкою справою, оскільки про обізнання першого з них із творчістю другого свідчень немає, а їхні поетичні сутності відмінні – в Емінеску переважає філософсько-концептуальне, а у Шевченка – внутрішньодушевне, почуттєве. Інша з них, це доповідь Ніни Гуйванюк *Релігійність, народність і художність церковних проповідей буковинського письменника і священика Сидора Воробкевича*, який писав художні твори і румунською мовою, склав багато пісень на слова румунських поетів, був професором музики румунського композитора Чіпріяна Порумбеску, румуни вважають його належним до їхньої культури, а румунські священики Буковини, як мав я нагоду бачити, з великою пошаною згадують його.

Найскромніше ж, всього-навсього п'ятьма доповідями представлена українка Румунії: доповіддю Івана Робчука про вплив української мови на румунську, доповіддю Івана Гербіля про синтаксис його рідної говірки марамороського села Верхня Рівна, доповіддю Міхаєлі Гербіля про О.Довженка-кіномитця, єдиною україномовною доповіддю Івана Семенюка про марамороського побратима-письменника Івана Шмуляка і двома ювілейними медальйонами Йона Петрова – з нагоди 80-річчя професора Клузького університету Івана Семенюка і 70-річчя професора того ж вузу і поета Івана Арделяна.

Із всього виявленого вище прямо напрошуються висновки: 1) Добре поступили Іван Семенюк і Йон Петровай, бо про нашу українку на материковій Україні мало що відомо; 2) Лінгвістиці потрібні і діалектологічні дослідження, але таким високим установам, як університети і ін., ніяк не слід занедбувати українську літературну мову, а, подібно русистам, всяко дбати про її культивування, адже ж у нас стільки проблем у цьому плані, до того ж уже загрожують «гуцулознавство», «рутенознавство» і ін.; 3) Покращенню справ посприяло б започаткування періодичних (як у поляків, липован і ін.) україністичних наукових сесій, які б перетворилися у врегульовуючий мовні і культурні справи форум, об'єднуючи науковців, викладачів і ін. у спільні заходи на поборення труднощів; 4) участь іноземців на наших заходах – корисна, але всім відповідальним за це і особам, і закладам слід подбати про підготовку своїх учасників подібних «діалогів», інакше ж доведеться слухати на організованих нами заходах тільки «діалоги» між... іноземцями.

Микола КОРНИЩАН

ЗАБУДЬ, ЩО ІСНУЄШ

(афоризми)

- ◆ І в темряві тебе я упізнав би, по подиху твоєму й по мовчанню. де, переплітаючись, наші мрії утворювали ту саму уяву.
- ◆ Тільки те, що здається неможливим, стає досконалим і називається: Любов. ◆ Для власного щастя ти не чекай моєї присутності поряд тебе, в твоїх думках. Погодись з вільністю, яку я тобі дарую.
- ◆ Можемо подолати час і можемо змінити долю, тому що володіємо божественною силою: спогадами. ◆ Коли відчуваємося самотніми, весь світ здається чужим.
- ◆ Існують і такі люди, яких не можеш забути ніколи, але, насправді, кохаєш тільки ті душі, які зобов'язують тебе забувати, що ти існуєш. ◆ Хотіла б бачити себе твоїми очима, але розумію, що мені вистачає відчувати те, чого не можу бачити.
- ◆ Самітнім залишаєшся тільки тоді, коли поряд тебе не знаходиться саме та людина, в присутності якої відчуваєш, що існуєш. ◆ Самотніми залишаємося тільки тоді, коли люди, яких ми любили, вже не впізнають нас; забувають.
- ◆ Шукай своє кохання там, де немає твого минулого, де не знайдеш згадки, які розвіяли б ілюзію щастя. ◆ Не забувай, що і в цій житті, переповненій самотністю, обов'язково існують люди, яка завжди чекатиме нас, і людина, яку ми ніколи не забудемо.
- ◆ Я снила усе те, що ти вимисляв, але не знала, що саме з цього конгломерату вибухне наша дійсність. ◆ Існують і такі люди, які наближають твоє життя до снів, але в їхніх снах твого життя не існує.
- ◆ Сильнішою за біль, породжений коханням, є неможливість признання любові. ◆ Далекі, це тільки там, де не зустрічаємо людини, яка віддалила в наших думках ілюзію самотності, приблизила нас до всього того, що здавалося тільки сном, видумкою.
- ◆ Безумовно, врешті-решт, станеш вигадкою людини, яку кохаєш. ◆ Тисячі слів, обмінаних всіма засобами зв'язку, не мали тієї руйнівної сили, яку мало твоє мовчання; тут, в моїм домі і в моїм існуванні.
- ◆ В помислах кожної людини завжди здається іншими. Але не забуваймо, що ми унікальні, і це робить нас вищими. ◆ Бажаючи бути іншими, стаємо саме тими, якими не хотіли бути ніколи: чужі навіть і для себе.
- ◆ Без тебе я нічого не пам'ятаю; забуваю, що існую, коли ти поряд. ◆ Не знаючи продовження, небезпечним є тільки той, хто задовольняється тим, що зумів створити.
- ◆ Навіть і тиша набирала відлуння, без твоїх подихів. ◆ Навіть і на вітрі тільки твоє дихання допомагало відчувати власну душу легшою за холодне й чуже повітря.
- ◆ Іноді я й не бажаю, щоб ти існував, але знаю, що без тебе немає нічого з того, що я могла б побажати. ◆ У водах нашої ріки не розчинювалася жодна сльоза.
- ◆ Більше за те, ким була ти в дійсності, що означала, виключаючи будь-який хибний дезидерат, я любив тебе, тому що ти була єдиною людиною, яка допомагала мені зрозуміти мою справжню ідентичність, відчувати себе присутнім навіть і там, ◆ Насправді, ми вільні тільки в присутності людини, яка нас кохає.

Павло РОМАНЮК

НОВИНИ З ПАНТЕОНУ

ЧЕКАННЯ

Почекай, хвилино!..
 Я ще не зібрав зорі
 у маківку мого серця!..
 Почекайте, лебеди!..
 Мій сон ще не став
 лебединим!..
 І так далеко
 потойбіччя!..
 Не перепливу..
 Почекай, дівчино
 вербова!..
 Цвітна неділя
 це далеко за горами.
 А хто буде гратись
 в піжмурки
 на цвинтарі?..
 По кому б'ють дзвони, –
 скажи, мій голубе, –
 з-під стріхи
 церкви з неба?..
 Почекай, хвилино!..
 Почекай!..

ОБІРВАНЕ КРИЛО

Пливе обірване крило
 із мого зору
 по всіх суглобах
 пам'яті,
 де ти
 сидиш, розквітла,
 літом скапуючи,
 в обіймах липи
 бджолою ніжності
 й збираєш мед
 небесної райдуги
 любові..
 Пливе відрізане крило,
 шукаючи
 жар високого
 польоту.
 Тріпоче зов
 твоїх перс
 липових...

Твої блакитні очі
 пронизують
 і мій зір..
 Червоним човном літа
 пливуть мрії...

ГРА

Мамина долоня
 розширилась,
 стала вже нивою,
 а коли я приганяю
 червоних коней серця
 додому,
 хвіртка з-під її очей
 скрипить,
 а я перетворюю
 мій батіг
 в блискавку
 і розколюю
 колесо дитинства
 надвоє
 і граюсь у піжмурки
 із власними слідами
 в полі..

ЕЛЛА

Ти, сонце-радість
 в моїм світі,

прийшла уся в красі,
 в суцвітті.
 Я буду, в знак,
 вінок тобі плести
 із слів,
 із світла,
 щоб небо в ньому
 розвести.
 Ні дощ,
 ні грім,
 ні буревії
 не змиють те,
 що в мені пливе:
 надія
 і твій стан,
 і твої очі,
 і обійми
 й сон,
 що долю нам
 складе...

СМЕРТЬ ПОЕТА

Так близько
 зов
 крізь хмари зве поета
 у кужіль диму –
 круто вертикалиться в
 огні
 униз – до надр,
 в театр без балета,

де зоря ясна спліта
 тужливу пісню.
 Лишивсь на брамі дід,
 в душі стара монета
 дзвенить,
 мов сфери,
 мов віковічні ери,
 на сполох
 в криси б'є,
 чеке сонця,
 що спада удень
 з браслета
 й у пошук за рососою слів
 чаклунськи йде.
 Проїшов крізь хвили
 цвинтарями мови,
 згубивши шевалет
 й стопу свою –
 життя віньєт –
 і воскресіння,
 і буритиння крові;
 на краю прірви дум
 помер поет-
 помер поет!

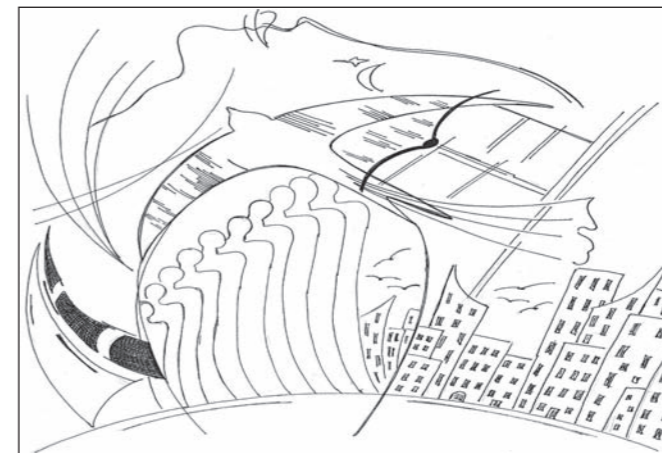
ДЕНЬ

Чорно-біла дама,
 біло-чорний цвіт,
 туги чорна рама,
 райдушний зеніт.

Полуда із смутку
 впала з веретена,
 тінь в чорнім закутку,
 жовто спить, – зелена...

Шпиль світла ронять
 по листові тиші,
 тінь тополь в нейронах
 танцює в спориші.

Чорно-біла дама,
 біло-чорний цвіт,
 туги чорна драма,
 жовто-чорний цвіт.

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

Корнелій ІРОД

КЛАУДІЯ МІЛІАН МІНУЛЕСКУ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 228)

Морозиво було справді смачним. Я похвалив, на превелике задоволення пані Мінулеску, яка перейшла потім – обережно, поволі, делікатно – випитувати мене: звідки я родом, коли навчився російської мови (пояснюю їй, що роман написаний українською мовою, а не російською. „А, так? – дивується вона. – А хіба є між ними якась різниця?..“), коли закінчив факультет, де і ким працюю? Задоволена моїми відповідями, Клаудія Мінулеску пропонує, щоб я залишив їй перекладені сторінки, вона прочитає їх („Дуже уважно і, надіюся, – каже, – із захопленням...“), а я можу зайти за ними за тиждень-два, або коли у мене буде нова частина перекладу.

– Товаришу Ірод, – каже вона люб’язно під кінець, – це не означає, що не можете відвідувати нас будь-коли, без зв’язку з перекладом. Ваш візит буде для мене радістю.

Звертання „товариш“ було в ті роки таким звичним, що вже нікого не разило, отже й мене, але з уст такої пані, як Клаудія Мінулеску, особи не лише „колишньої“, а й дружини Йона Мінулеску, звучало визивно, фальшиво. Я подякував за запрошення, на яке, мабуть, не зможу, кажу, відгукнутись, бо „знаєте, робота, потім переклад...“, тобто у мене малувато вільного часу.

Таким був перший мій візит.

Наступного разу, десь через три тижні, мене познайомили з дочкою поета Йона Мінулеску. Міоара, дама якихось п’ятдесят років, на жаль (як у тому жарті) „вродлива“, як її батько, а розумна, як мати... Натомість говірка, весела й тому навіть симпатична. Ніколи не знав я: пані вона чи панна. Довідався лише, що вона художниця і більше нічого. А при новій зустрічі я відкрив у пані Клаудії Мінулеску дивну і навіть надто розвинену рису: пані Клаудія володіла здібністю вигадувати, фантазувати, перебільшувати. І, вірте, у будь-чому. Робила вона це, щоб подобатися співбесідникові, щоб не гадав хтось, що вона не в курсі, що не „включена“ в дійсність, щоб не виглядати „колишньою“? Не знаю.

Передусім, пані Клаудія дійшла висновку з отих кілька сторінок перекладу і з того, що говорив я їй, коли представив книжку та її автора, що *Морська чайка* – роман надзвичайний, винятковий, просто шедевр. Та де! Ні в якому разі! Це робота скромних художніх якостей з пригодницьким сюжетом (Данько, симпатичний хлопчина, п’ятикласник, приїхав до діда-бабусі на літні канікули у рибальське село, неподалік Одеси, на узбережжі Чорного моря; переживає всякі перипетії, впливає лодкою з

дідом у море, спасає поранену чайку і т.п.), хоч автор міг спромогтись на кращий твір. Але видавництво Editura tineretului спинилось на книжці Юрія Збанацького з інших причин: в ті роки він був першим секретарем Спілки письменників України, лауреатом кількох важливих премій, був нагороджений різними орденами та медалями, колишній комендант партизанського загону, Герой Радянського Союзу тощо. Я не заперечив переконання пані Клаудії Мінулеску. Не мало ніякого смислу. Вона вела далі:

– І ваш переклад – просто чудовий! Відчувається вправність справжнього письменника (Яка вправність? Я вже казав, що доти успів надрукувати лише кілька шкутильгавих віршів у обласній газеті і 3-4 оповідання – теж нікудишні – у „Новому віці“...). До речі, мені дуже сподобалося те, що ви надрукували у Літературній газеті, поздоровляю! (Брехня! Нічого я там не друкував.) Я й Бенюкові (тобто президентові Спілки письменників Румунії) сказала, коли той на днях питав мене: „Що робить Корнелій Ірод?“, кажу: „Лишіть, люди добрі, хлопця в спокою – у нього багато роботи!“. А чи не так? – усміхнулася й, здається, навіть підморгнула. – Ану, ходіть – побачите, яке я морозиво приготувала!

Як завжди, морозиво справді було дуже вдале. Але насамперед необхідне пояснення щодо Мігая Бенюка. Я ніколи не бачив його. Знав це з ліцею, що він славний поет, керує Спілкою письменників, академік. А з його боку – ясно для будь-кого! – Мігай Бенюк і гадки не мав, що на божому світі існує Корнелій Ірод. А матиму нагоду пізнати його через вісім років і не лише як поета, а як найкращого нашого спеціаліста в галузі „психології тварин“. Цікава історія, але про це – іншим разом. При морозиві Клаудія Мінулеску каже мені:

– Щодо вашого перекладу, хоч він, кажу, чудовий, у мене маленьке зауваження... Гадаю, сталося з недоглядом. Отже, одного разу Данько виходить із своїм дідом далеко в море. На світанку. У відкритому морі вони спостерігають схід сонця: його величезний червоний круг виринає з води на далекому горизонті й піднімається поволі по небозводі. Дід із внуком рибалили цілий день, а увечері замітили, що сонце заходить теж у море... Як так? Хіба сонце пройшло зворотний хід?.. Розумієте, що я хочу казати.

– Певне, що розумію. Ваше зауваження було би правильним, якщо Данько зі своїм дідом любувались би сходом і заходом сонця десь на узбережжі, скажімо, на пляжі: тоді сонце „вийшло“ б вранці з моря, а увечері

зайшло б десь далеко позаду, за горизонтом розлогої низовини чи якихось горбів. Але вони знаходились серед моря, суші не видно, навкруг морська безмежність, так що сонце сходило й заходило...

– А, так-так. Ви дійсно маєте рацію...

І була це єдина „участь“ пані Мінулеску як співавтора перекладу *Морської чайки*. Слідуючі наші зустрічі не відрізнялися майже нічим одна від іншої: я приходив раз у два-три тижні з букетом квітів і з 15-20 перекладеними за цей час сторінками, пані Мінулеску повертала мені сторінки, залишені мною минулого разу, пригощала мене морозивом чи фруктами, далі (на протязі години, а то й довше) теревенили ми про всяке та неоднаке, а найчастіше пані Клаудія вигадувала різні зустрічі з поважними людьми (яких я не знав і які ніколи не чули про мене), як всі цікавляться (що роблю? що пишу?) і як всі хвалять мене. Потім пані Мінулеску поздоровляла за „опублікований“ мною твір у не знаю якому журналі, а про „наш“ переклад – ні слова.

На Різдво я поїхав до матері на Буковину. Вернувся зараз після Нового 1961 року, але без охоти братися за переклад, а тому поніс Клаудії Мінулеску зо 8 сторінок аж під кінець січня і ляпнув брехню. На свята, кажу, я виїхав з Бухареста (це правда) і повернувся лише три дні тому (а це брехня), тому приніс тільки кілька сторінок, але віднині... І дійсно, десь до середини березня мій переклад сягнув останньої третини роману. Все ж таки треба поспішати – 1 липня вже не так далеко, а Кока Петруц, з якою я час від часу говорив по телефону, нагадувала кожного разу, що рукопис треба здати вчасно. „Звісно, *Морська чайка* повинна вийти у першому триместрі наступного року, а доти у видавництві, як сам знаєш, є чимало робіт: друкування на машинці, звірення копій, реферати, редагування, техноредагування, обкладинка, набір, 2-3 коректури, підписати до друку... Не говорячи

вже, що й у художника досить праці. А видавничий план не терпить порушень строків. Так що – спіши!“ Я переконався, що у видавництві – їм хоч кілок на голові

теши – знають одне: річний план і – годі! Тому я взявся серйозно за переклад і невдовзі вже вписався, як кажуть, у графік. До 1 липня мав я попереду поверх сто днів, так що перекладав щодня по сторінці з чимось... Ясна річ – зможу здати переклад навіть на тиждень раніше. Але мій розрахунок... Наприкінці березня мене покликано в

комісаріат, де повідомили, що, починаючи від 1 квітня, мене „заберуть“ на два місяці до війська. Я ж відслужив у війську під час студентських років. Чого їм тепер?

Дзвоню я до пані Коки Петруц з наміром – війська єсть військо! – відкласти термін перекладу рівно на два місяці, скільки триватиме моя „муштра“. Але вона не хоче й чути! Мене охопила паніка, розказую Клаудії Мінулеску про несподівану біду, вона заспокоює мене й обіцяє звернутись до правління видавництва; може, звернулася, але не вийшло нічого. 1 липня – крайній термін! Що ж мені робити? Візьму роман із собою, може вдасться там перекласти хоч 30-40 сторінок з понад 90, скільки залишилось. Ідея здалася мені рятівною.

У Пятра Нямц (Військова частина 01027) пробув я від початку квітня та до 1 червня 1961 року. Було скликано 200 випускників 1960 року (філології, геології, географії та юридичного факультету) на додаткове поповнення (інтенсивної та втомливої) військової підготовки. Навантажена програма (військова підготовка, муштри, стрільба, форсовані марші, нічні тривоги тощо) і „адміністративні“ заняття (чистка форми та чобіт, потреба пришити якийсь гудзик і т.п.) забирали у нас решту „вільного“ часу. І все ж я встиг кілька разів – після пів на одинадцять ночі, бо раніше заборонялося – сісти у читальні і взятися за свій переклад. Іноді знаходив у залі Еміла Константінеску (майбутнього президента Румунії). „Еміле, ти що тут робиш?“ – дивуюся я, що серед ночі є ще хтось у читальні. „Готую вступний екзамен“ – каже він. „Який вступний? Ти ж закінчив юридичний, ні?“ „Правда, але то було бажання батьків... Восени хочу поступити на Геологію“.

(Продовження на 23 стор.)

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

НЕЗНАЙОМКА У ФІАЛКОВІЙ СУКНІ

(Новела)

(Продовження з № 228)

6

Повертаючись додому трамваєм, Лука побачив незнайомку у фіалковій сукні. Після прогулянки по лісу, на душі стало якось тихо і спокійно, але це могло завдячуватись тілесній утомі і голоду, який починав мучити його. Тілесна біль зменшує занепокоєння душі. Більше не думаючи ні про що, сидів, притулившись чолом до вікна, і стежив за прохожими.

Враз побачив її, незнайомку – жінку у фіалковій сукні, яка так розтривожила його душу.

Стояла сумна і чарівна, чарівна і сумна, богиня страждань стояла статусю суму і краси, біля лавки наприкінці мосту, який завмер над брудною річкою, що вилась змійкою, розділяючи місто на дві половини.

На першій зупинці зіскочив з трамваю і побіг в протилежний бік до мосту, до неї, але окрім старого рибалки, який стежив уважно за червоним поплавцем, не знайшов нікого.

– Ви не бачили в котру сторону пішла жінка, що стояла тут біля лавки? – запитав старого.

– Га? – гакнув старий.

– Жінка, в котрий бік пішла?

– Яка жінка? – здивувався старий.

– Тут, біля лавки стояла жінка у фіалковій сукні...

– Я не бачив ніякої жінки, – здвигнув плечима старий.

– Не бачили, як не бачили? – запитав з досадою.

– А так, не бачив... – буркнув рибалка.

Махнув рукою незадоволений відповіддю старого.

«Ці рибалки, як закинуть гачок у воду, більше їх не цікавить, що відбувається на цім світі», – бурмотів, повертаючись до трамвайної зупинки, але враз передумав і звернув у вузький провулок. Не мав охоти повертатись

додому, де, окрім його персонажа, ніхто не чекав на нього, ліпше пройдеться незнайомими старими вулицями, зустріне ресторанчик, закаже порцію смаженої печінки з цибулею і вип'є гальбу або навіть й дві холодного свіжого пива...

***

– Господь Бог є водночас мужчиною і жінкою, так, щоб ви знали, бо Франц не пускає слова на вітер! – погрозив пальцем присутнім, щоб не дай Бог котромусь з них не прийшло в голову сумніватись у його словах, бо... – Він є нашою матір'ю і нашим батьком. Так, щоб ви знали, Господь є мужчиною і жінкою, – повторив чоловік з рубцем на обличчі, який простягався від лівого вуха аж до середини підборіддя.

– Ти, Франце, ліпше б пішов додому, бо вже знову напився і лізеш у святе просо, воно ж не до твого носа, а Анна на radoщах знову висповідає тебе, – озвалась кругленька жінка, перед якою на столі лежали аж дві повні гальби пива.

– А тобі, Стело, яке діло до того, чи сповідає, чи не сповідає, і як сповідає мене моя Анна? Це тільки і тільки моє діло, ясно?! – тупнув ногою Франц, вдаючи з себе сердитого, але по його очах було видно, що воно не так.

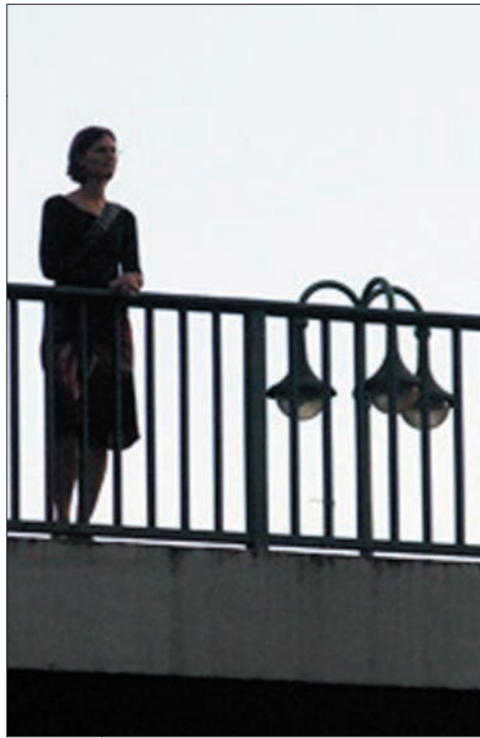
– Та діло мені, Франце, діло, бо минулого тижня ти вгостив мене

гальбою пива, а твоя Анна, розкудкудакала по всій околиці, що я пропила всю твою зарплату.

– Залиш Анну в спокою! – знову тупнув ногою Франц.

– Я б залишила її, Франце, але вона не дає мені спокою, кричить за мною, обливає брудом і обзиває курвою, і даремно, бо твій член, Франце, заснув вічним сном, про це ми обоє знаємо дуже добре, – підморгнула напів'яна жіночка.

Присутні вибухли сміхом. Мабуть, тут всі знали

КЛАУДІЯ МІЛІАН
МІНУЛЕСКУ

(Продовження з 21 стор.)

один одоного, тому й не соромились. В такі корчмини, мабуть, рідко заходять незнайомі люди, а коли заходять, всі поводяться з ними, нібито їх давно знають, як ось із ним.

– П-гардон, мадам! – п-гикнув Франц. – Тут не йдеться про те, чи ти є, а чи не є курвою, ані про мій член, чи заснув навіки, чи тільки тоді, як побачив твою брудну пташку. Тут йдеться про те, що Господь є Він і Вона, і про те, що першу людину сотворив по Своєму образу і подобію. Перша людина Адам був водночас мужчиною і жінкою, був досконалим сотворінням і міг родити дітей.

– Ха-ха-ха! – розміявся сухорлявий вусач, який сидів за столиком біля вікна. – Ти змикитив зовсім, Франце, не верзи дурниць, бо відведе тебе Анна до божевільні.

– Ба, пардон, моншер! Я не плету дурниць. Бог за Своїм образом людину сотворив, за образом Божим її створив, а людина согрішила, дивлячись на тварин, тому що тварин Бог створив інакшими, і тоді в неї виникло грішне бажання, як ось у Стели після двох гальб пива чи сто грамів рому. Тоді Господь розділив людину на мужчину і жінку і прокляв їх, щоб не могли жити одне без іншого, і відтоді по сей день мужчина і жінка живуть у вічній пошуді одне одного, щоб задовольнити своє грішне бажання, аби ви знали! І Бог за Своїм образом людину сотворив, за образом Божим її створив, як чоловіка та жінку створив їх, – тупнув ногою Франц, закінчивши свій філософський виступ.

– Браво, хло! Стільки маєш у довбні розуму, як курка в сраці, ха-ха-ха... розсміявся товстун, що стояв, обпершись ліктем об шинквас.

– Ба, пардон, моншер!

Лука слухав уважно і з великим задоволенням цього напів'яного Платона, йому сподобалась його точка зору щодо сотворіння першої людини.

Замовив собі знову гальбу пива, надіючись на подальшу розвагу, але розмова потекла зовсім в інший напрям. Почали розмовляти про якогось студента, якого знайшли мертвим на березі річки, на повороті, біля старого млина. Хлопець закохався в якусь незнайомку, а то був тільки привид, який позбавив його життя.

– Дурниці! – махнув рукою Франц. – Такими небилицями давно лякали дітей.

– А ти своїми небилицями, Франце, кого збираєшся налякати? – запитав сухорлявий вусач.

– Та він своїми дурницями ні жаб не злякає, – розсміялась кругленька жіночка.

Лука заплатив і вийшов.

(Далі буде)

На жаль, за всю двомісячну „військову службу“ я встиг перекласти лише якихось 25 сторінок. За цей час я одержав від пані Мінулеску дві листівки (збереглася лиш одна картка), в яких жаліє, що їй не вдалося переконати видавництво, щоб відклали на осінь термін нашого перекладу, але надіється, що все буде гаразд. Дуже смішні (сьогодні!) початок і кінець цих відкриток: „Дорогий товаришу Ірод!“ і „По-товариськи й тепло тисну вам руку!“.

Нас демобілізували 1 червня. Я повернувся до Бухареста, і зразу накинувся на *Морську чайку* – працював по 14-16 годин в день, а то й 18 (з роботи дали належну відпустку), кури, пив каву, недоїдав і недосипав, натомість пив по дві ампулки кофеїну. І це не день, не два, а увесь червень.

Нарешті я закінчив переклад (останні сторінки вже навіть не показував пані Мінулеску), здав рукопис у видавництво (я перевищив термін лише на чотири дні) і зараз же таки другого дня, через страшні головні болі й безсоння ліг в лікарню, та не в будь-яку, а в Лікарню № 9 (яку люди називали дурдомом, або домом божевільних), де – у відділі Неврози – попав до чудового лікаря Паула Кортеза (про цей період обширніше я розкавав у *Спогадах з божевільні*). Але перед тим я повернув до пані Клаудії Міліан Мінулеску. Застав її такою ж говірливою, веселою і вигадливою (знову розказувала, що Мігай Бенюк цікавиться майже щодня: „Що робить товариш Корнелій Ірод?“...). Угостила мене морозивом із фруктів і прийняла без подиву вістку, що, через невроз, інтернується в Лікарню № 9 ім. проф. д-ра Г. Марінеску (назва тотожна назві бульвару, на якому мешкала вона). Це розвеселило її ще дужче. Поплескала мене по плечі: „Нічого, це панська хвороба. Скоро мине...“. Я й гадки не мав у той момент, що бачу її востаннє.

Десь у кінці вересня (я ще лежав у „божевільні“; випишуся через тиждень) відвідав мене друг мій Євген Мигайчук.

– Непогано живеться тобі тут, – каже, – якщо ти вже стільки часу лежиш! Ага, забув я тобі сказати: померла твоя...

– Хто?! – задеревів я.

– Таже твоя...

– Хто – говори! Мати?!

– Ні. Ота твоя...

– Хто, дурню ти один?! – викрикнувся я на Євгена.

– Ота твоя дама, з якою ти книжку перекладав. А чого так галасуєш? Видно, недарма ти в домі божевільних...

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИЖИЙ РАЙ

(Повість)

(Продовження з № 228)

НЕЗВИЧАЙНА НЯНЯ

Після Одорщ у Петрихи упоросилася Федора і на радість своєї гоподині привела на світ п'ять качористих поросят, котрих Петрик, по-бабиному звичаю, похрестив людськими іменами: Гриць, Шоні, Тодосія, Штефанко і Дуня. Мати Федора годувала їх дуже добре, так що в два місяці виглядали, як у других в котри.

Петриха почала їх годувати і картоплиною, і висівками, до яких доливала і трохи молочка.

Спочатку їм дуже подобався обід старої, але потім поросята почали відмовлятися від їжі.

– О, Господи, може, ви забетегли, бабини? – промовила суєтна стара, та почала частіше заглядати у хлів, чи все у тваринному сімействі мирно.

Вранці, коли тета Василина пішла доїти корову, скоро вернулася із порожньою дійницею до хати і, поставивши її на лавку, гримнула, що аж вікна задзвеніли. Лець що не розплакалась.

– Што, бабо? – обізався із печі заспаний внук, котрого нехотячи пробудила стара. – Што сталося? Корова брикнула у дуйницю та усипала молоко? – запитав стривожений Петрик.

– Не усипала! Корова не дала ні крапки молока. Розумієш? Хто удобрав уд моєї Зоряни молоко? Не знаю, што сталоса, бо і поросята не їдять. Ой, бідко моя гуренька, што буде? Лиш хтось удобрав молоко та зурочів мої маржинки!.. Може, Говданя штос вергла у хлів, коли була обзирати поросята... Відьма проклята!

– Де ви таке говорите, бабо! Хто годен удобрати молоко думков та очіма? – каже внук.

– Де ні! Ти не видиш, што ні крапки молока не дала? Ми увечері так добре нагодували корову пуйлом з висівками, ще й отави я юй поклатала у яслі на нуч, а тепер дивиса... Ні крапки молока у дуйниці, – суєтилася стара і дві важкі сльзи потекли з її очей прямо у порожню дійницю.

Тета Василина взагалі не мала звички лягти та проклинати, але тепер не стерпіла та дала волю словам і сльозам. Не дарма говорять люди: «хто із шкодою, той і з гріхом».

Бідна баба страшно була розтривожена і дуже переживала цю трагедію.

І справді, для руняньського господаря корова із молоком та свиня на заріз означали домашній достаток.

У кого у хліві не було свині, ані корови, того люди називали бідолохом, неваловшним.

– Може, бетежна, – сумно сказав внук, – та за ото не дала молока? Може, з'їла павука?... Пам'ятаєте, у Гейзи так було, коли здохла їх Ровжія.

– Цур тобі, хлопче! Де таке говориш? Най пропаде усе лихе лісами та зворами! Най їде собі із вітрами безвісти! – відказувала стара Петриха.

Розтривожена і сердита, скоро витягла із печі кілька вугликів і почала їх кидати у холодну воду, промовляючи собі щось під носом, як робила іншим разом баба Говдія. Не дуже уміла, але тепер була скрутна ситуація, не було часу гаяти, так що Петриха почала сама баяти корові, як уміла. Потім висипала ту воду у відро, де кинула і кілька зубків розпіханого часнику ще й гілку сухого любистку, та понесла корові пити. Але корова понюхала відро, підняла голову і не захотіла тої води.

– Ой, лишенько, што сталося із моєв Зорянов? Ні води не хоче! – побивалася стара, коли вернулася до хати.

– Не хоче, бо вода пахне часником та любистком, – каже Петрик, щоб розважити якоеь свою бабуню.

Стара розгнівалася, та як закричить:

– Ану, злізай, шибенику, скоро із печі та помолиса Богу! І ти радієш моєму горю? Ой, ой! – застогнала і почала молитися у лікті й коліна.

Петрик зліз потихоньку із печі, одягнувся швидко, та помчав до волошина Петрушки, котрий жив ближче до них, за Лалою. Його не було дома, але прибігла Іляна, його жінка, почала розпитувати:

– Че й бай? Бетежна корову?

– Не дала молока, ані води не хоче пити.

– Клич на Гейзу або Доні. Ун розуміла, што гія.

Петрик із Васалієм побігли до мадаря та розказали, у чому діло. Доні

пришов скоро і питає:

– Но, мічіналс¹? Бетег² корова, ейш поросьо?...

– І корова, і поросята, – розплакалась тета Петриха.

– Слухай, Васили, – каже старий Доні. – Продай корову, продай поросьо та купиш красно молоде корова!

– Не найду я таку добру та благу коровку, як моя Зоряна? – почала опіватись стара, як за близьким мерцем.

І стара мала правду. Зоряна була дуже добра на молоко, блага і розумна, тільки що не говорила нашою мовою. Коли Петриха відходила із дому, Зоряна рикала протяжно, а коли поверталась, то мукала весело і коротко. Так що не даром тужила тета за її Зоряною.

– Ану, принеси відро чіста воду, Пейтер! – звернувся мадар до Петрика.

Хлопець узяв чисте домашнє відро та приніс свіжої води

корові. Зоряна випила до дна та й ще захотіла.

– Видиш, Васили, вода воняє часнок і за ото не хочу, – сказав чоловік.

– А чого не дала молока? Зашто не їдять поросята? – запитала вона.

– Хто знає, Васили? – знизували плечима сусіди.

– Зажди ще! Аж ні, то продаш корова на торговиця, – порадила її волошка Петрушки Босого, котру підтримав і мадар.

Що не робила Петриха, куди не ходила: до баб, до столітньої Дрейки, до Говдії, до Гейзи, що жив трохи дальше від них. Навіть і до вівчаря Урсула була, але дарма. Корова молока не давала, ні ранком, ані вечером. Ані поросята не їли, хоч на вигляд не здавались хворими. Ніхто не знав, що трапилось...

– Бідні мої гидзі! Ослабнуть гет, та як продам їх?

Уже бурше тижня, як не є молока, тільки што Іванілови та Данилови трохи. І їм не доходить, та ходять за мнов няв-каючи.

– Ба, не журітса туюко, якос буде! – старався розважити її внук.

Дуже зажурена, ходила тета Василина, схудла, лець не захворіла.

Одного вечора каже Петрикові:

– Завтра везеш поросята

на торговицю та й Зоряну поведеме... Лігай спати скоро, бо у три часи рушаєме до Сигота. Я уже домовилася із старим Вовкуном, котрий покладе воли у ярмо та повезе наші поросята, а Зоряну заяже до саней, не є так дуже студено, думаю, што дуйдеме добре. Лиш аби не сніжило дов рано.

Петрик із радощів засакав, як козеня на весні, сплеснув у долоні і опинився прямо на печі, не здавши собі справу, што його дитяча бурхлива радість обурить бабуню.

– Ану, не скач, як дурний цап, їди помолиса та хиріти на корелу, бо у три часи скорняю!.. – мовила стара, після чого запалила свічку і почала щиро молитися.

На другий день, при третіх півнях старий Вовкун ковтає у вікно і кричить:

– Гей, Васили! Спиш?! Вставай, бо рушаєме на ярмарок, уже зоряє зараз!

Петриха встала із постелі, простругала свої старі ноги, одяглась у потемку, взяла зав'язану торбу, що висіла на клинку та вийшла із хати разом із внуком. Подались прямо у хлів, а за ними старий Вовкун із ломпашем³.

Коли відкрили двері та глянули на корову, не повірили своїм очам... Четверо поросят біля вим'я сплячої Зоряни. Тільки маленька Дуня спала біля своєї матері. Всі разом розсміялись, аж хлів затрясся і тварини перелякались.

Такого ще не чули і не виділи, щоб корова годувала поросят, як няня.

– А бодай вас із гидзями! Абисте уросли мирно, бабини! Ото ви удобрали уд Зоряни молоко та удказувалиса моєї їди?!

– Ану, дивиса як блищють шкура на них уд молока! Што за свиндюхи! Лиш їх змалювати, – дивувався Вовкун.

– А ти, чакльо, што стоїш, як мута, та лишаєш їх до дуйки? – звернулася стара до корови та виціпувала її, як дитинку.

– Ну, што кажеш, Василино? Ідеш на торговицю?

– Де таке говориш, Іва? – почала гладити свою Зоряну та чухати поросят.

– А поросята?

– Поросята продаю, але не везу їх нікуди.

– Двоє купую я, – каже чоловік. – Таких хитрих та смішних поросят не є на усій світ!

– Добре, уберай собі котрі хочеш, – а потім додала: – Одно дам за простибуг бабі Говдії, одно волошинови, а одно укохаю собі та заріжеме на Рузьдво, аж дуждеме, коли прийдут мої діти дому із світа.

Вовкун вибрав пару поросят, щоби розвести й собі таких незвичайних свиней. Взяв воли за ярмо та пішов, весело посвистуючи, додому. Не по-

жалів, що встав так рано та прийшов сюди у цей віддалений куток, де творяться чудеса неописані і незгадані. Лець ждав неділі, щоб зійти до села та зустрітиса із товаришами, випити по чарці вина та розказати людям про таке неймовірне диво.

Тета Петриха перехрестилася, подякувала Всевишньому за те, що розв'язав тайну, і за те, що допомагав їй завжди, коли майже пропадала її остання надія. Потім лягла і заснула щаслива.

Тільки Петрик не міг заснути довго на печі та вертівся з боку на бік, як рак у решеті. Одним боком радів за бабуню і Зоряну, другим жалів за торговицею, де не був ще ніколи. Він чув від своїх товаришів, што там крутяться тірібомби, як на Богородицю на Коштели, і што там можна поласувати ковбаскою, медяниками, солодкими цукровими люльками та надивитиса на што завгодно.

Із такою думкою про торговицю і її тірібомби хлопець заснув, коли вже зимні зорі зазирали із-за Глинниці прямо на піч, де він спав, та колисали його, нашіптуючи, што щастя – несподівана і чудова істина.

(Далі буде).

1 Мічіналс? – Що трапилось?

2 Бетег – хвора.

3 Ломпаш – ліхтар

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 227)

Одного із перших червневих ранків Іван, готуючись до школи, бурмотів щось собі під ніс. Хлопці, запримітивши, здивовано переглянулися.

– А що ти там тільки воркаєш? – обізвався Вацьо. – Може, не виспався?

Іван, побачивши, що його товариші підсміхаються, замовк. Дорогою до школи теж не промовив ні слова.

– Зараз йому допоможе Фанкович, коли буде вимагати «анте, апуд, ад, адверсус», або весь текст напам'ять із уроку «Гіспанія», – пожартував Габор, закидаючи чуприну через голову.

Всі решта мовчали, думками хлопці були уже на канікулах, бо з нетерпінням чекали кінця навчального року, щоб повернутися до рідних домівок.

Коли вони вже були на шкільному подвір'ї, почулося калатання дзвоника. Їх дзвоник був зроблений з бідончика для сметани, тому мав особливий звук, який учні розпізнавали і відрізняли від всіх інших.

Усі розійшлися по класах.

– Добрий день, – привітався професор Фанкович з учнями, які підвелися і чемно відповіли. – Сьогодні ми будемо вивчати клімат Америки, – розпочав професор урок, – але спочатку хочу від вас почути, що ви знаєте про рельєф цього континенту.

У класі не було звичайних шкільних парт, їх заміняли звичайні, довгі столи, подаровані школі радянською військовою частиною, яка тимчасово перебувала в Сігеті. За столами на довгих лавках сиділо по 5-6 учнів. Оскільки їм не було куди складати все своє приладдя, то підручники, зошити і все інше було нагромаджене прямо на столах.

Професор Фанкович викликав відповідати Івана:

– Розкажи нам, Іванку, що ти знаєш про рельєф Америки?

Іван не вивчив уроку, тому заздалегідь поклав під купу книжок свій зошит із заданою темою. Він

підвівся і почав відповідати, не відриваючи погляду від зошита. Професору здалося це підозрілим, він вийшов з-за кафедри, ступив два кроки і зрозумів, що учень читає із зошита.

– То так, Іванку, ти мене цілий минулий рік дурив, а я тобі ставив лише 9 і 10, – почервонів розлючений професор, підняв окуляри на чоло, погладив свою довгу бороду і повернувся на своє місце. – Слухай сюди, від мене ти вже не отримаєш доброї оцінки, хоч би знав урок, як «Отче наш». Зрозумів? А я ще й твоїй матері розповідав, який ти добрий учень. Ех, Іванку, Іванку!.. – розчаровано махнув рукою професор.

Іван зі встиду не знав, куди діти очі. Через мить, оговтавшись, він запросився:

– Пане професор, – промовив тихо і жалісно, – я зізнаюсь, що вчора не мав як приготувати урок. Може, колись, як буде нагода, я вам розкажу...

– Добре, Іванку, – пом'якшав професор. – А ти не міг це сказати на початку уроку?

Іван опустил голову і щось пробелькотів.

– Щоб більше такого не було, – продовжив серйозно професор і обвів поглядом принашклий клас, – це стосується всіх. Сідай!

Іван сів, але почуття розпачу на його обличчі не зникло. А після уроку він пропав. Товариші думали, що його знайдуть дома, в Бердановій хаті, але, повернувшись зі школи, там його не знайшли.

***

Його діймав голод. Переглянув іще раз, поперевертав миски з надією знайти бодай 2-3 картоплини, але дарма, не було нічого.

Іван вирішив не тратити часу, зібрав речі – і в дорогу. Було не пізніше другої години по обіді.

«Як мені іти самому, коли в лісі так багато всякого? – непокоївся Іван. – Ось недавно розповідали, що когось пограбували і вбили. І це не вперше. А дорога не близька, є з півсотні кілометрів. Можливе будь-що... Та мама нас учила бути сміливими і не боятися нечистого, – підбадьорював сам себе хлопець. – Але ж тут не про нечисте йде мова, – сам собі відповів, але ходу не сповільнив. – Поверну спочатку на станцію, а

далі – центром міста. На станції багато поїздів, у яких радянські солдати, одні їдуть до Берліна, а інші – до Радянського Союзу, «на родину», як кажуть вони», – спробував Іван відвести думки в інший бік і не думати про погане.

На вокзалі – гамірно. Пихтів довгий поїзд, а в нього сідають військові здебільше чоловіки, рідше жінки різного чину. У ті часи хлопці розпізнавали всі чини від солдата до генерала.

– Єй ти, пацан! – пролунало неподалік.

Потім «пацана» окликнули ще раз, і ще, але Іван не зрозумів, до кого звертаються, тому перелякався, коли до нього підійшов невисокого зросту майор:

– Тебя я зову!

Хлопець витріщився на офіцера, а той одразу наказав:

– Давай, татці етот багаж! – вказав на чемодан і невелику сумку, а сам підхопив два інші чемодани і заспішив до поїзда. Дійшовши до свого вагона, майор на якусь хвилину-другу зник у ньому, потім повернувся, узяв від Івана чемодан і знову зник у вагоні.

Іван чекав, що офіцер повернеться і за сумкою, але поїзд рушив. Із вагонів пасажирів замахали руками, прощаючись із тими, що залишилися. Одні плакали, інші сміялися, а Іван усе піднімав сумку, сподіваючись, що майор ще встигне вискочити і забрати її, поки якийсь чоловік не гукнув йому:

– Що тільки махаєш тою сумкою? Запряч її, це тобі буде платня за те, що ніс багаж! Уже не повернеться він за нею! – і зареготав.

Іван не хотів тої платні, але розумів, що чоловік має правду, і майор уже не злізе з поїзда, який все набирав швидкості. Він запхав сумку у свою торбу і поспіхом подався з вокзалу до центра міста, а далі... далі додому.

Містом теж можна було надивитися всякого: колони радянських і румунських військових, що маршували, співаючи пісень, поранених солдатів, які вийшли з лікарні на прогулянку, п'яних чоловіків і жінок, які затівали сварки, а то й бійки, торговців всякою всячиною, які голосно зазивали покупців.

А за містом – табір з німецькими військово-полоненими, обгороджений високим парканом

з колючого дроту, крізь який можна було бачити чоловіків у німецькій військовій формі. Підходити до табору не було вільно, густо розставлені вартові відганяли усякого, хто пробував наблизитися.

– Уйди отсюда, пацан! – гукнув один з них Іванкові, коли той підійшов надто близько, розглядаючи з цікавістю полонених.

«Ось, як то світ іде, – думав собі хлопець, віддаляючись від табору, – недавно вони минали нашими пляями, мали техніку, мали зброю, захоплювали чужі землі. А тепер... Навіть відзнак військових рангів на формах не мають, тепер у них один ранг – полонені. Тепер вони страждають через свої вчинки».

Іванко зітхнув, згадавши батька. Німці забрали його, хоч йому було майже 60 років. Хтозна, де він тепер, може, також десь у полоні, якщо живий, бо уже два роки від нього ніякої вістки нема. А брата забрали мадяри, і тепер він – полонений, десь у Донбасі копає вугілля.

Іван глянув на сонце і зрозумів, що вже досить пізно, тож йому потрібно поспішати.

Минув Миково, а незабаром – Кричунов. У Кричунові хлопець

повернув до дому свого колеги Федора Поповича.

– Добрий день – привітався, відчинивши двері до хати.

– Добрий день, Іванку, – відповіла Одотя, Федорова сестра, яка поралась по хаті. – Із якої нагоди до нас повернув? – відірвалася вона від свого заняття.

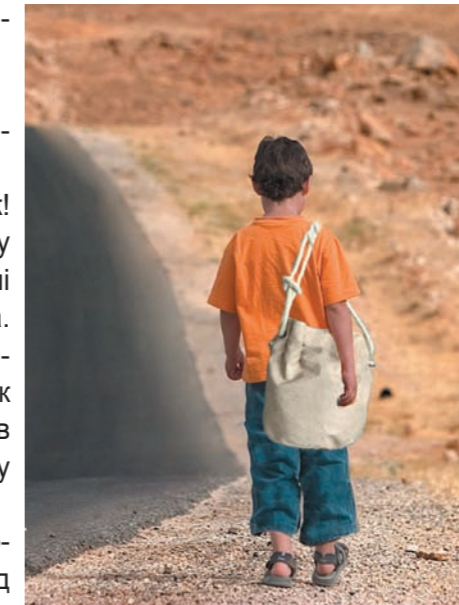
– У мене закінчилися всі провізії, ось і йду додому, а по дорозі вирішив ступити привітатись.

– Зрозуміло, – кивнула Одотя і, взявшись знову за свої справи, почала розпитувати про гімназію, про школярське життя.

Іванко відповідав неухважно, натомість пильно прислухався до всіх звуків знадвору. У нього був план, який він склав ще в Сігеті, а зараз треба було його втілити, інакше...

Знадвору, десь іздалека почувся гуркіт двигуна. «Пора...» – подумав хлопець і, швидко попрощавшись з Одотєю, вискочив на вулицю.

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ВІД ПОЛАМАНИХ КРИЛ ДО ВИСОКОГО ЛЕТУ

(Оповідання)

(Продовження з № 228)

Опісля, ще кілька днів підряд зустрічались у лікарні та бібліотеці. Валентин оперував із професором, а вечором відвозив Яринку до гуртожитку. Одного такого вечора, коли дівчина прощалася і дякувала за турботу, він ніжно обняв та пригорнув її до грудей. Відчув тепло її тіла і гучний трепіт дівочого серця, яке немов хотіло випурхнути із грудей. Нахилився до неї і пристрасним поцілунком обпалив її вуста. Це був її перший поцілунок, від якого запоморочилася голова, і їй здавалось, що ця мить довга-довга.

Ще якісь хвилини не відпускав її з своїх обіймів, а вона, немов поранена пташка у руках рятувальника, тихо стояла, не знаючи, чи це сон, а чи наяву?

Несміло відсторонила його руки, а обличчя горіло, мов жар, від сорому. Тихо промовила:

– На добраніч, до завтра!

– На добраніч, люба! – мовив хлопець і ще довго стояв і дивився на двері, які заховали її за собою.

Тихенько увійшла до кімнати. Міцно спала товстуня Ольга, яка вранці розповість свій сон, а Юстина – тоненька, скручена в калачик, усміхається уві сні, мабуть, мандрує кудись зі своїм нареченим.

Лише вона, Яринка, не спить, розтривожена тим, що сталося із нею. А сталося те, чого вона так боялася...

«Це спалах закоханості чи велике кохання?» – запитувала саму себе, але відповіді не знаходила.

Згадала розмову Александри про те, як багачки, а головню дочка професора Редяну, стараються «упіймати його на гачок». Так, це про нього була бесіда. Серце її завмерло. «Я не можу порівнюватись із нею», подумала Яринка. Вона всім серцем бажала такого міцного кохання, як алмаз, бо лиш воно зможе витримати всі удари долі. Читала багато книг, бачила фільми про таке кохання, її добре серце вірило, що воно існує. Вона завжди вірила,

що зустріне такого хлопця, який у відповідь на її кохання віддасть своє серце. Боялася й подумати, що це залишиться тільки її мрією, бо в дійсності шаленого сьогодення такі почуття зустрічаються рідко.

– Поживемо – побачимо... – прошепотіла і заплющила очі, щоб сон швидше завітав до неї і поніс її у забуття...

Щербатий місяць зазирає у вікно, немов хочаби підглянути її сни.

Ранком, як ніколи, довго лежала в ліжку, згадуючи минулий вечір, який приніс їй так багато радості і щастя. Трепет проймав її всю, коли згадувала, як ніжно голубив її, як палкі поцілунки запалювали серце. «Ну, чому ж це все трапилось тепер, – думала Ярина, – коли у мене почався передіспитний період, ще і йому пора вертатися до Відня?..»

Вечір перед від'їздом закінчився вечерею в ресторані. Він замовив для них музику, подарував букет чудових орхідей, навіть потанцювали.

Весь вечір Валентин не спускав із дівчини очей. Бесідували про різне, і юнак знову й знову переконувався, що професор зовсім не перебільшував, коли розказував про неї.

Надовго застигли в обіймах, прощаючись біля гуртожитку, обіцяли чекати одне одного. По її обличчю текли гарячі сльози, яких вона не соромилась. Серце шалено калатало та щеміло через те, що їм треба прощатися.

Він тиснув її до своїх грудей і вже вкотре запитував:

– Любиш?

– Люблю!

– Будеш чекати та вірити?

– Буду! – відповідала та тулилася до нього, почувуючись захищеною в його теплих обіймах.

3

Весняні дні пролітали скоро. От уже й останній день студентського життя, прекрасного життя, яке запам'ятається назавжди.

Переповнене подвір'я факультету гуділо, мов вулик із бджолами. Обличчя випускників випромінювали радість і щастя.

Зі сльозами на очах співала Яринка студентський гімн «Gaudeamus igitur», бо знала, що ніхто не прийде розділити з нею цю радість. Мама хвора, тітка їй допомає, Валентин зайнятий у Відні. Тож вона сама.

Несподівано хтось легенько торкнувся її плеча, вона швидко обернулася. Перед нею стояв професор і простягав їй аж два букети чудових квітів.

– Один від мене, а другий від Валентина, бо він не зміг приїхати, – з усмішкою на вустах мовив він.

– Знаю, він телефонував, – тихо сказала дівчина, і на очі знову набігли сльози.

Минув незабутній день і наступила пора іспитів, які Ярина успішно склала. Далі слідували роки спеціалізації. Дівчина обрала спеціальність кардіохірурга у клініці, керівником якої був професор Мінкулеску, з яким вона уже працювала.

Незважаючи на віддаль, вона постійно спілкувалася з Валентином, і їхнє кохання міцнішало з дня на день, за що вона щодня дякувала Всевишньому Господу.

Але світ не без лихих людей. Все було гаразд, «поки не взнали вороги з боку», «а як узнали, розщебетали...», як співається в народній пісні.

Хтось бачив їх у ресторані, хтось – коли хлопець проводжав її до гуртожитку.

Для Яринки почалися тривожні дні, слідували

телефонні дзвінки, погані слова, брудні плітки і навіть погрози.

Дівчина знала, що нічим ні перед ким не завинила, але її серце не могло перенести все це, і одного дня вона сказала професору, що хоче покинути клініку.

– Чому? Причина має бути дуже серйозною, якщо ти прийняла таке рішення? – стурбовано спитав він.

У відповідь Ярина розплакалась.

– А ти, дочко, не падай духом. Я тобі допоможу і, так і знай, не відпущу з цієї клініки, – підбадьорив професор і, серйозно глянувши у вічі, запитав: – А Валентин знає?

Ярина заперечливо похитала головою:

– Не хочу турбувати його, але на серці дуже боляче.

– І правильно робиш. Ми щось придумаємо, – сказав професор.

Але він і не уявляв собі, як далеко може зайти ненависть.

Одного дня у своїй електронній поштовій скриньці Яринка знайшла фото дочки професора Редяну із малюком і лист, в якому та писала, що батько її восьмимісячного синочка – Валентин, і що вона, Ярина, мусить порвати всі зв'язки з ним.

Це сильно стривожило дівчину, але вона пам'ятала, як обіцяла вірити Валентину, тож вирішила не брати листа до серця.

Наступного дня сюрприз був для професора Мінкулеску, йому подзвонив сам професор Редяну і сказав, що знає про його інтимні зв'язки з дівчиною, і якщо професор Мінкулеску негайно не звільнить Яринку з клініки, то все оприлюднить.

Цілу ніч Яринка не стулила очей, а подушка не висихала від її сліз. Ранком подала заяву на кількадечну відпустку, професор Мінкулеску дав згоду.

Була прекрасна осінь. Дівчина їхала додому з надією все спокійно обдумати і прийняти правильне рішення щодо її стосунків із Валентином, хоча вірила, що все написане панною Редяну – брехня. Прикидатися щасливою не мала сил, її серце було пошматоване. За кілька днів відпочила, натішилася любов'ю матері та тітки, розвіяла важкі думки. Вже й сама махнула рукою і мовила, як часто любила казати її тітка: «Най іде з вітром».

(Далі буде)

Віргілій РИЦЬКО

ДУНАВЕЦЬКА СІЧ

(Продовження з № 228)

Життя козаків за Дунаєм мало відрізнялося від життя січовиків на Дніпрі. Жінок не допускали до Січі, всі сімейні козаки, як і на Дніпрі, виходили на хутори та слободи. Неподалік Січі були великі села, яких турки називали райями. Козаки жили понад дунайськими гирлами в Мурігіолі, Махмудії, Перелиті, Приславі, Тульчі, Караормані, Леті, Горгові, Катирлезі, Чаталькію та ін.

Військова рада та вибори військової старшини відбувалися щороку. Вони проводилися на Покрову, в день престольного свята в Січовій церкві. Після служби в церкві на Січовий майдан виносили стіл і накривали його килимами. Там військова старшина складала свої клейдони. Після цього козаки обирали нову старшину вільним голосом

Коли старий кошовий був розумний, правдивий та добрий, тоді козацтво обирало його кілька разів підряд. Так, наприклад, відомо, що Семен Кальниболотський пробув кошовим з 1807 до 1814 року. Недбаліх кошових скидали навіть раніше строку. Так сталося в 1816 році, коли змінили чотирьох кошових.

Турецький уряд намагався використати задунайських козаків у боротьбі з національно-визвольним рухом. Є відомості, що частина козаків в 1806-1812 роках брала участь в поході на Македонію⁷.

З часом войовничий хист козаків за Дунаєм занепав. Це тому, що провідна мета Війська Запорозького – боротьба з бусурманами та оборона українського народу – зникла. Тепер козакам доводилося боротись за бусурманів проти християн.

Коли в Україні поневолення людей кріпацтвом міцнішало, втеча за Дунай ставала труднішою. Задунайський Кіш вислав на Україну «вожаїв». «Вожай» приводили на Січ молодих козаків. Народ зберіг в своїх піснях труднощі переходу за Дунай:

*Там стояли все могили,
Де бурлаки приходили.
Та степи за степами
І луги з берегами...
Там чумаченьки проходили*

*І бурлаченьків провозили.
А тепер не проходять
І бурлак не провозять –
Все за вражими панамі.
Наші бурлаченьки догадалися,
Через Дунай-річку перебралась.
Та Дунай річка-мати,
Та не дай погибати
Нам, безщасним сіромахам.⁸*

В 1816-1817 роках турецький уряд примусив задунайців здійснити похід на сербів. Вони були під Відіном, де билися з повстанцями Карагеоргія, що повертався з Австрії⁹. Трагічними були для задунайців події 1821 року, пов'язані з повстанням Тудора Владіміреску і рухом гетеристів Олександра Іпсіланті.

Задунайці повинні були вирушати у похід проти повсталіх. Афонський архімандрит Філарет, що прибув на Задунайську Січ, умовляв козаків не виступати проти греків. Частина задунайців відмовилась воювати з повстанцями. Але все ж козакам довелося битися з гетеристами в Молдавії. В липні 1821 року задунайці на чолі з кошовим Никифором Білугою разом з турками вели бої з повстанцями Тудора Владіміреску¹⁰.

Січовий панотець Лукіяну Куліш говорив задунайцям, що «їх церков уся в золоті, а по вікна – в крові християнській». Закарбувалося це і

в піснях дунайських козаків :

*Ой, крикнула лебедочка, із степу летючи,
Заплакав наш кошовий, од цариці йдучи:
«Великий світ, миле браття, нема де прожити,
Заприсягнем турчинові на сто тридцять год жити.
За все добре, милі браття, під турком жити,
Тільки одне неприємне, що на віру бити.
Чи:
Ой, набрали та славні запорожці
Та великого жалю :
Що не знали, кому поклониться,
Та котрому царю...
Ой поклонилися турецькому:
Під ним добре жити,
А за все добре, та одно не добре,
Що брат на брата бити.*

Мал. Михайла ТИМОШЕНКА

Російський уряд чинив значний тиск на Дунавецьку Січ. Задунайський Кіш був біля кордону з Росією, що призводило до масових втеч за Дунай кріпосних селян, солдат, трудового люду. Задунайці становили загрозу в ході російсько-турецької війни. Росіяни старалися вивести козаків з Туреччини і використати їх для залюднення краю. Так в серпні 1814 року був виданий маніфест, який проголошував амністію тим, хто повернеться з-за кордону до Росії.

Бессарабський намісник О.М.Бехметьев зрозумів значення ліквідації Задунайської Січі і звернувся до уряду з проханням виділити козакам землі під Ізмаїлом і надати їм прав колоністів. Олександр I погодився з пропозицією. В 1821 році, коли частина козаків не хотіла брати участь в придушенні повстань Тудора Владіміреску і О.Іпсіланті, перехід задунайців в Росію збільшився. Так влітку архімандрит Філарет з приблизно 800 козаками на 28 човнах прибули в Одесу, Ізмаїл і Рені.

Під час підготовки війни з Туреччиною в 1828-1829 рр. посилювався тиск Росії на Задунайську Січ. В 1827 р. цар затвердив пропозиції генерала М.С.Воронцова відносно прав і привілеїв колоністів для козаків під Ізмаїлом. Ці пропозиції були передані на Задунайську Січ городоначальником Ізмаїла О.С.Тучковим. Вони радили козакам перейти на бік Росії. Переговори про це велися з окремими старшинами, кошовим Василем Неземаївським і далі вже з новим кошовим Йосипом Гладким. Між козаками почалися незгоди. Частина прийняла пропозиції про перехід на російський бік, а інша частина була певна, що під час війни Росія захопить землі Задунайської Січі, і що треба перебиратися в інше місце¹¹.

На кінець 20-х років XIX ст. становище Задунайської Січі ставало хитким і нестабільним.

Про постійне поповнення Задунайської Січі розповідав і Ананій Коломиєць. В 1828 році, після виходу до Росії козаків на чолі з Йосипом Гладким, турецький уряд запропонував тим, що лишилися, перенести Січ в район Салонік. Козаки відмовилися, мотивуючи віддаленістю та ізольованістю цього району від України. «Місто хороше, – говорили вони, – та що далеко дуже... Народ туди не піде ... Нас тут тільки й джерело ото, що народ з Росії йшов; від панщини тікали, з москалів... недалеко було, а туди хто піде?»¹².

Народна пісня, яку співали в добруджанських українських селах, розповідає про таку еміграцію :

*Ой да Дунай річка та широка,
Та на перевозі усе глибока,
Да луги з лугами,
А береги з берегами...
Ой там запорожці проїжджали
І молодих бурлак проводжали...*

А тепер не проходять
І бурлаків не проводять –
За превражими панамі!
Ой да наші пани усе поляки,
А пишуть письма про бурлаки :
«Да коли б нам їх піймати,
Да коли б нам оддати
Да у ті нещасні солдати».

Напередодні російсько-турецької війни 1828-1829 років Задунайська Січ була в складній ситуації. Серед козацтва почалися незгоди. Старих козаків, які вийшли з Запорізької Січі на кінці XIX століття, стало мало. Вони не хотіли повернутися до Росії, бо повернення було б зрадою своїх давніх переконань. Не поверталися, бо на Україні їх ніхто не чекав, батьків, братів, сестер вже майже не було. Про це свідчить пісня:

*Закричала ластівочка,
З дна моря виринаючи.
Гомоніли запорожці,
Та й на Січі походжаючи:
– А що будем, брати, робити,
А що будем починати,
А чи будем на Русь йти,
Чи будем у турка проживати?
– А чому ж нам на Русь йти?
Вже ж нам, браття, з родиною
Та й до віку не вертатися!*

Молоді козаки дивилися по іншому на своє становище. Вони лишили на Україні свої родини, дружин, дітей. Їх тягло на батьківщину. Ось як звучить пісня, складена за Дунаєм :

*Ой, там за Дунаєм,
Там за тихим Дунаєм
Козак п'є, гуляє.
Він кричить, гукає:
«Подай, подай перевоза
Най перевезуся,
На ту Україну
Ще раз подивлюся».*

(Далі буде).

Література:

- 7 Скальковский А. А., *История Новой Сечи*, Ч. 3, с. 226
8 Кондратович Ф., *Задунайская Сечь*, Киевская старина, 1883, № 2, ст. 271
9 Ми використали пісні із збірника *Історичні пісні*, Київ, 1961.
10 *Сведения о задунайских запорожцах в 1826 году*, 1891, № 11, с. 298-299
11 Кондратович Ф., *Задунайская Сечь*, Киевская старина, 1883, № 2, с. 276-280.
12 Кондратович Ф., *Задунайская Сечь*, Киевская старина, 1883, № 4, с. 737.

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРЬНИЦІ ЛІСОРУБСЬКІ ПРИГОДИ

МАДЯРСЬКЕ ПРАВО

А давно, ще малим хлопцем, дес так у дванадцять-тринадцять году, напало на мене іти у бутин, заробити грошей, бо вже ми наїло бігати іззутим та із сорочінов дов колін, без ґатей, бо няньо ні не хотів чути, аби нам купив постолята, а нас нівроку – аж восьмеро, – продовжував дідусь розповідати нам з вуйком Добрукою про свої лісорубські пригоди. Бо він, як і сам признавався: «Мене легко рушити, а тяжко сперти». – Мама, бідна, ревала та просила 'го:

– Купи, Никола, постолята та якіс надрачки хоть сим, што уже пудросли, бо сором світа висят їм пуцочки з-пуд сороченят.

Але няньо не хотів ні чути:

– Я ледве, коли ня узяти служити мадяри, мав єм постоли, Гафі', а їм на яку болу постолю? – сердивса няньо і на тум кунчаласа бесіда.

А раз я кажу няневі, дес так поза Сятов Недільов, коли бутинароші рушали у бутини, куди хто муг:

– Няню, што би було, абих я пушов у бутин та заробив грошей?

– Не йдеш, на материнусей, шмаркачу, хто тебе возьме у бутин, што меш чинити, мухи кулчіти?! – ревкнув на мене няньо.

«Покажу я вам, які мухи буду кулчіти», – подумав я і гайда через сад та через кашицю право до нанашка Бойка. Нанашко сидит на призьбі та курит собі піпу, а я ні дві, ні три:

– Слава Йесу Христу, нанашку, прийшов єм до вас, абисте ня брали із собов у бутин.

Нанашко подививса на мене, а я аж побляк із страху, што укрічтса, як і няньо, а далі каже:

– Та гія би ми одного хлопця такого, як ти, коні годувати, а, може, бес і дрива у сажні складав.

Я такий радий, біжу дому, аж лечу, ледве перстами земню дотикаю. Хвалюса мамі, мама – реве, хвалюса няньови, а няньо – гордий, засміяний, іде ми до жида Фолхва постоли купувати, а мамі

наказує, аби ми дві пари ґатей ізшила.

– Дуждав'єм, – каже, – сина у роботу управляти.

Рушили Бойкові бутинароші у Вишави, і я з ними, такий гордий, што ні псови дороги бих не пропустив. Але нанашко не йде із нами, а Ілька Фофняка старшим умісто себе поклав.

– Слухайте Ілька так, як мене, бо я мушу, ади, хижу донці здоймити, дов Богородиці перебудете і без мене. Із хлопця сміх не бийте, бо будете мати до діла ізо мнов!

Дуйшлисме на місто, покопали колибу, а на другий день – на роботу. Котіші не хотять, аби я їм коні годував, а Ілько Фофняк не знає, што ми дати робити, аж надходить і старий Зозуляк та каже:

– Може, буде ізо мнов дрива пилити, бо моего Івана узяти мадяри служити.

– Та, про мене, най пилит, – каже Фофняк.

Зачали ми із Зазуляком пилити дрива, та чіста комедія – дідо старий, я ще «шмаркач», а май много дров напилимо за день, як другі говгері. Фофняк зачав ненавидіти нас, а мене, чим люди сядут на пігень, гонить принести води. Іду, што буду чинити. Так єсме пилили шість тижню, доки старий Зозуляк не розбетегса, удвезли го у коргаз, а міні каже Фофняк:

ЯК ЗНАХАР КЕРУЄ БУРЕЮ

(Легенда)

...Був тут колись у нашому селі один Василь, і такий вже знахар, що направить або одведе дощ або град, як хоче. Було оце жнемо у полі хліб, от і находить хмара. Ми давай швидше зносити снопи, а йому й байдуже, жне та жне собі, потягує люльку й каже:

– Не бійтесь, дощу не буде!

То, гляди, і нема дощу. Раз це я вже своїми очима бачив. Жнемо ми жито, аж ось небо почорніло, піднявся вітер, загуло спершу здалеку, а потім і у нас над самою головою. Грім, блискавиця, вихор... такий піднявся буревій, що, Боже, твоя воля! Ми за снопи, а він:

– Не бійтесь, не буде дощу!

– Де вже там не буде?

Не слухаємо його. А він закурив люльку та й жне собі помалу.

Аж ось де не візьмись чоловік на чорному коні і сам увесь чорний, летить і прямо до женця:

– Гей, пусти! – каже.

А Василь у відповідь:

– Ні, не пуцу.

– Пусти, зроби милість!

– Не пуцу, не треба було так багато набирати.

Чорний їздець припав до гриви і помчавсь по полю.

Тим часом чорна хмара посизіла й побіліла. Старі наші полякались, що буде град. А Василю байдуже. Жне собі та курить люльку.

Аж ось ізнов де не візьмись їздець, мчить по полю ще швидше од першого. Тільки цей вже увесь у білому і на білому коні.

– Пусти, кричить до Василя.

– Не пуцу!

– Пусти, Бога ради!

– Не пуцу! Не треба було так багато набирати.

– Гей, пусти, не витримаю!

Тоді тільки Василь розігнувся та й каже:

– Ну, добре, ступай вже, та тільки он у той байрак, що за нивою.

Тільки-но вимовив, вже їздця нема, а град так і сипнув, як із кошика. Через малу годинку байрак увесь засипало, як є тобі, рівно з краями».

– Сяке-таке, суди-туди, іди собі, неборе хлопче, дому, бо што меш туй чинити, ади Зозуляк...

– А гроші? – звідую я, бо знав єм добре, што маю дустати двадцять пенґу, як і старий Зозуляк.

– Та не журиса, – каже, – за гроші, я тобі понесу дому на Богородицю.

Я учинив собі кулешу, ізварив котелок ріпи, завив у рушник та рушив дому. Два дни єм ішов піші, нуч єм переспав у Леурдині коло пазніка, што сокотив Сільску хижу.

Прийшла Богородиця, вернулиса бутинароші дому, а Ілько Фофняк ні гадки не має мені принести гроші. Скаржуса няньови, а няньо до мене:

– А ти што думаєш, шмаркачу, што чоловік ти принесе дому гроші, ану, завтри рано іди до него! – закрічав на мене, а удтак роздумавса. – Вадь май добре пуйду я, бо ти забудеш подякувати чоловікови.

Пушов няньо до Фофняка, а тот до няні:

– Які пенги, Никола, ще я за него заплатив у магазині два пенги та й тридцять філеру, бо легінище лиш мормоладу та кирнадза жер, а хто знає, ци не фасовав цигаретлику та шпірю, файно єс го уховав.

Господи сятенький! Гадав єм, што пурве няньо по мені ремінь, водов ня мама одливала.

– Буйса Бога, Никола, уб'єш 'го!, – ломила мама руки.

– Уб'ю 'го та удсижу, але буду знати, што не маю баґабонта коло бухні, – плюнув сердито, а удтак утворив двері, фернув мнов на загороду:

– Заберайса куди хоч, дому не вертайса!

Іду до нанашка та й кажу, што єм гостив.

– А Бог би їх побив обох і Фофняка, і няню ти дурного! – залаяв нанашко.

Нанашка ми дала другу сорчку, бо ота на мені була кровляна, умастила рани свинячов мастев, а нанашко взяв ня попуд плечі та повів на Коштіль до копітана жандарю. Тот услухав нанашка та пуслав пірянику за Фофняком та й за няньом. Заязаних їх привели. Першого завели Фофняка. Бив го копітан та бив, а удтак каже:

– Марш дому, а через два часи принесеш сто пенгу, бо ади, што готсив хлопец із поза тебе!

Удтак завели і няню, та не встиг бідний ні уклонитиса, бо як го ударив копітан, право пуд столом зоперса.

– Абес знав удругий раз бити хлопця, – каже няньові.

Так аби ви знали, яке було мадярське право.

Джерело: <http://proridne.org>

Дитячі сторінки

Василь СИМОНЕНКО

ЦАР ПЛАКСІЙ ТА ЛОСКОТОН

Цареве сімейство

Там, де гори і долини,
Де гуляє вітровий, –
Там цвіте краса-країна
З дивним ім'ям Сльозолий.
І колись в країні тій
Був на троні цар Плаксій,
Голова його, мов бочка,
Очі – ніби кавуни.
В Плаксія було три дочки
І плаксивих три сини.
Старша звалася Нудота,
Середульшенька – Вай-Вай,
Третя донечка – Плакота,
Всі сльозливі через край.
А цареві три сини
Так і звались – Плаксуни.
Отака була сім'я
У царя у Плаксія.
Цілі дні вони сиділи,
Голосили та сопіли,
Та стогнали, та ревли,
Сльози відрами лили.
Цар Плаксій велів сердито:
“Хай із ними день при дні
Плачуть всі в країні діти,
Бо сміятись і радіти
У моєму царстві – ні!
Хто всміхнеться – в часі тім
Я того негайно з'їм!”
Ще була у Плаксія
Грізна гвардія своя:
В ній служили молодці
Забіяки-сльозівці.
Хто сміявся – вони хапали
І нагайками шмагали,
Так що в царстві тому скрізь
Вистачало плачу й сліз.
Цар любив, як плачуть діти,

Бо любив їх сльози пити.
Отакій був цар Плаксій
У країні Сльозолий.

Дядько Лоскотон

Але в тому диво-царстві,
Зневажаючи закон,
Жив у мандрах і митарстві
Добрий дядько Лоскотон.
Він приходив кожний вечір –
Хай чи дощ іде, чи сніг –
До голодної малечі
І усім приносив сміх.
Мав він вдачу теплу й щирю,
Ще й лукавинку в очах.
І була накидка сіра
В Лоскотона на плечах.
Лоскотливі мав він вуса
І м'якенькі, наче пух.
І м'яке волосся русе
Розсипалося до вух.
Він як прийде, залоскоче,
То сміється, хто й не хоче.
Тільки де він появлявся,
Зразу плач там припинявся,
І приходив до усіх
Голосний та щирий сміх.
Не любили Лоскотона
Цар Плаксій і Плаксуни,
Видавали заборони
Проти лоскоту вони.
І за дядьком Лоскотоном
Із нагайками в руках
Охоронці злих законів
Полювали по хатах.
Але дядько Лоскотон
Не боявся цих заслон:
Він ходив по всій країні
І носив з собою сміх

В розмальованій торбині,
В пальцях лагідних своїх.

Арешт Лоскотона

Розізливсь тоді Плаксій –
Цар країни Сльозолий.
Гнівно він гукнув із трону:
“Гей, ледачі сльозівці!
Хто впіймає Лоскотона,
Буде муж моєї дочці!
Хто його посадить в льох –
Вибирай одну із трьох!
Бо уже цей Лоскотон
Скоро нам розвалить трон:
Що тоді ми будем пити,
Як не будуть плакати діти!”
І завзяті сльозівці
Понеслись у всі кінці,
Щоб скарати по закону
Баламута Лоскотона.
Довго скрізь його шукали,
У всі шпари заглядали,
Перерили всі двори,
Обходили всі бори,
Час потратили дарма:
Лоскотона скрізь нема,
Бо його завжди і всюди
Од ловців ховали люди.
Опівночі Лоскотон,
Коли всіх колише сон,
Йшов собі в бідняцькі хати
Їхніх діток розважати.
Був тоді у Плаксія
Лютий посіпака,
Віроломний, як змія,
Капітан Макака.
Так хотілося йому
Царським зятем стати,
Що ні разу в ту зиму

Дитячі сторінки

Не лягав і спати.
Все ходив, усе він слухав
І нарешті все рознюхав.
На світанку Лоскотон,
Насмішивши діток,
У міцний поринув сон
Між кленових віток.
А лукавий капітан
Підікрався змієм
Й Лоскотонові аркан
Зашморгнув на шиї.
Руки вивернув назад,
Міцно спутав ноги
І мерщій у Плаксоград
Рушив у дорогу...

Весілля в палаці

Лоскотона посадили
За вузьенькі грати,
А в палаці порішили:
– Час весілля грати... –
Гей, зійшлися царенята
І придворна свита
Наречених шанувати,
Сльози діток пити.
До вінця веде жених
Висохлу Нудоту,
Та дивитися на них
Зовсім неохота.
Хоч Макака був бридкий,
А вона ще гірша,
Їм поет один гладкий
Присвятив ще й вірша.
Стільки там було хвальби,
Так скрасив їх вроду –
Навіть жаби від ганьби
Булькнули у воду!
Але цар ходив, пишався,
Він із зятем цілувався,
Похвалявся: “Ну, тепер
Лоскотон, вважай, умер!
Недоступним став для всіх
Голосний та щирий сміх.
Тож від радості стрибайте!
Тож від радості ридайте!

Ми тепер встановим скрізь
Віковичне царство сліз!”
Так розхвастався Плаксій –
Цар країни Сльозолий.

Звільнення Лоскотона

Та поки гуло весілля,
То п'яниці вартіві
Напились якогось зілля
Та й послули у траві.
А вночі йшли до в'язниці
Батраки й робітники,
Щоб звільнити із темниці
Лоскотона на віки.
Рознесли всі перепони,
Гнули грати, мов пруті:
– Гей, веселий Лоскотоне,
Це прийшли твої брати!
Йди до нас, веселий брате,
В нашу здружену сім'ю!
Підемо разом догравати
Ми весілля Плаксію...

Продовження весілля

У палаці кожен скаче
Та від щастя гірко плаче,
Ллються сльози, як ріка, –
Бачте, радість в них така!

Раптом цар упав на трон:
– Ой, рятуйте – Лоскотон! –
Всі відразу “ох!” та “ах!”,
Жах у кожного в очах.
А веселий Лоскотон
До царя стрибнув на трон
І сказав йому якраз:
– Насмієшся ти хоч раз!.. –
Став царя він лоскотати,
І Плаксій став реготати.
Так сміявся – аж заливався,
Аж від реготу качався,
Кулаками очі тер –
Потім лопнув і помер.
Ой, була ж тоді потіха –
Цар Плаксій помер од сміху!
З ним придворні одубіли,
Бо сміятися не вміли.
А цареві три сини,
Три завзяті Плаксуни,
Так сміялись-реготали,
Що штани з них поспадали –
Тож всі троє без штанів
До чужих втекли країв.
Три царівни теж навтьоки
У чотири бігли боки.
Кровопивці-сльозівці
Стали п'явками в ріці,
А Макака-забіяка
З'їв себе із переляку.
Так веселий Лоскотон
Розвалив поганський трон.
Сам же він живе й понині,
Дітям носить щирий сміх
В розмальованій торбині,
В пальцях лагідних своїх.
Схочеш сам піти в цей край,
То маршрут запам'ятай:
Треба йти спочатку прямо.
Потім вправо завернуть,
А тоді поміж дубами
Поведе наліво путь.
Після цього вже помалу
Чимчикуй куди попало:
Як од втоми не впадеш –
В цю країну попадеш.

Дитячі сторінки

БІДНЯКОВЕ ЩАСТЯ

(Буковинська народна казка)

Багач мав з бідним у межу ниву. Разом орали і разом сіяли. В багача такий великий урожай, що аж бог радується, а в бідного лиш там та не там колос, та й той щось зриває. Радиться він з синами: – Це нічого, лиш багачеве Щастя зриває нашу пшеницю.

А сини кажуть:

– Тату, як так, то ми багачеве Щастя піймем. Гай я перший піду стерегти, – каже старший.

Пішов старший син. Сидів, сидів, захотів спати, ляг і заснув. І нічого не встеріг, знов хтось позривав колоски.

На другу ніч пішов на ниву середущий син. Знов те саме, сидів він, сидів, ляг спати і нічого не бачив.

А на третю ніч пішов найменший син. Захтів і він спати. То назбирав будяків і обклався ними. Лиш захоче спати, повернеться і пробудиться. Знов захоче спати, знов уколеться і пробудиться. Дивиться – прилітає птаха. Рве колос на ниві бідного і кидає на ниву багача. А він лиш – «цап»! І піймив її.

– А, це ти нашу ниву обідняєш, а багачеву наповняєш? А вона йому:

– Пусту мене.

– Ні, – каже, – не пустю. Не пустю, доки моя нива не буде така урожайна, як багачева. А ти що за їдна, що таку пакость робиш?

– Я – багачеве Щастя. А він питає:

– А де ж моє Щастя?

– Я тобі покажу. Твоє Щастя спить у бузині. Я тебе поведу туди. Повела його птиця у ту бузину, а там лежить здоровий такий чоловік. Піймив його хлопець і почав бити.

– Як ти спиш, – каже, – то я тебе розбудю. А той чоловік йому:

– Стань, не бий. Я вже не буду спати. Все багачеве щастя буде в тебе. Слухай, що він буде жінці казати, як буде возити пшеницю з поля.

Пустив хлопець птаха та й пішов.

Почав багач возити пшеницю з поля. А бідний слухає, що він буде казати. Багач і каже:

– Бідний хоче мати, а спить. А як хочеш мати, треба не спати. А бідний це чує.

Привіз багач раз, другий раз, третій раз. Та й каже тоді до жінки:

– Біжи винеси гроші та покладемо у п'ятім ряду стирти. Ніхто за них не буде знати і ніхто їх відци не возьме.

А бідний це чує. Той лиш поїхав ще раз за снопами, а бідний через пліт та й узяв гроші в тім п'ятім ряду.

І так бідний з тих грошей розбагатів, що вже й того багача покрив. А як розбагатів, та й приходи і приноси багачеві гроші.

– Нате вам гроші.

– Які гроші?

– Я вам винен.

– А коли я вам давав?

– А ви казали, щоб я не спав. А я не спав та й ваші гроші в стирті взяв.

І ніколи більше той бідний не бідував.

Дитячі сторінки

ЛІТО – ПОРА МОРОЗИВА

Морозиво-рекордсмен

Морозиво буває різне: велике і маленьке, з вишневим джемом і згущеним молоком. А чи знаєте ви, що вироби з нього частенько потрапляють до Книги рекордів Гіннеса?

Китайці, приміром, у 2006 році спорудили величезний торт із морозива. Довжина крижаного дива становила 4,8 м, ширина – 3 м. У висоту торт-морозиво сягав 1 м.

Поверхню торта майстерні кулінари прикрасили різнокольоровим зображенням кумедної сімейки ведмежат. Мешканці Пекіна та його численні гості були просто вражені красою та масштабністю цього морозива!

Крижаний шедевр став найбільшим тортом-морозивом у світі та потрапив до Книги рекордів Гіннеса. А приготували такий незвичайний витвір на честь виходу дитячого спектаклю «Гора морозива». На рекламну акцію продюсери не поскупились: вони навіть випустили на вершину морозива живих ведмедів!

Цікаве у цій історії й те, що за право потрапити до Книги рекордів Гіннеса з китайцями змагалися... українці. Так-так! Вони виготовили торт з морозива шириною цілих 17,57 метрів, але важив він усього 70 кілограм, тоді коли вага китайського гіганта становила 8 тонн. Тож експертна комісія віддала перемогу Китаю.

Але вже в травні 2011-го канадська компанія Dairy Queen перевершила знаменитий пекінський

рекорд. Канадці приготували торт-морозиво вагою аж 10 130 кг (10,13 тонн).

Солодкий красень прикрасив один із скверів Торонто. На створення цього дивовижного торта пішло 9000 кілограм морозива, 91 кілограм бісквіту та 136 кілограм шоколадних крихт.

А зовсім недавно, у 2012 році, шеф-кухар з Великобританії Хестон Блюменталь вирішив спорудити найбільше в світі ванільне морозиво-ріжок. Рекордсмен із хрусткою вафлею вийшов висотою чотири метри і вагою більш, ніж одна тонна.

Щоб заморозити таку масу, майстру знадобився цілий місяць.

Подивитися на процес створення крижаного дива від Блюменталья у одному з парків міста Глочестера тоді зібралися сотні людей.

Ще б пак! Не щодня можна побачити морозиво, аналогів якому немає у всьому світі!

Інші цікавинки про морозиво в наступному числі
Джерело: pustunchik.ua

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЩО БОЛИТЬ РЕКРУТА?..

(Рекрутські спогади)

«Лисай маму, лисай тата,
Лисай не Маріка,
Мусай іти у катуни
На копати ріпа...»

З верхньорівнянської
жартівливої співанки

«Хто не чинит катуни, ото не легінь, а пустий гептикар¹», – говорили у Верхнянці.

А спробуй не робити ті катуни...

Почнуть міліцінти за тобою гонитися, мов за тим Кармелюком з Шевченкової поеми, а як зловлять, то без двох-трьох років буцегарні не обийдешся. І так: хоч, Павлику, чи не хоч – пий воду свячену! – бери куфер, заспівай: «На тім боці при потоці фіукала мошина», чи «Іду, мамко, у катуни, катуном са пишу», і гайда захищати батьківщину і будувати комунізм.

А скільки біди та горя перебудуть бідні рекрути, поки умуштруються в солдати, то лиш вони, бідолахи, знають.

Буває, стане перед тобою капрал або сержант і почне муштрувати:

– То не так! А це не так, не добре стоїш, криво ступаєш, косо дивишся, потиху говориш, не правильно дихаєш і так далі, до бісової матері!

А спробуй вийти з його слова... тоді починається муштра:

– Кулкат²! Дрепць³! Кулкат! Дрепць! Кулкат! Дрепць!..

І так, поки не випулиш очі, як цибулі, і не висолопиш язика на сажень. Тоді починає нібито по-доброму:

– Мой, пуцверінку, я тобі хочу добра і вчу, щоб ти знав, як захистити себе і батьківщину від ворога, а ти?.. Тебе болить у сраці від того, що я мучусь з тобою, – і як не крикне: – Болить тебе в сраці, га?!

– Ні, товаришу, не болить, – відповідаєш зі страхом.

– Ага-а-а... Ось воно як! Тебе ні в сраці не болить від того, що я мучусь з тобою, маржинко божа...

І знову починається муштра:

– Кулкат! Дрепць! Кулкат! Дрепць! Кулкат! Дрепць!.. – аж поки не надоїсть бідному, тоді питає знову: – Ну що, болить тебе в сраці від того, що я мучусь з тобою, чи не болить, га?!

– Болить, товаришу, ой болить.

– Ага-а-а... Ось воно як! Тебе, нещасний черв'яку, болить у сраці від того, що я трачу тут своє здоров'я з тобою, ану...

Так ви вгадали! Знову те саме:

– Кулкат! Дрепць! Кулкат! Дрепць! Кулкат! Дрепць!..

– А як відповісти, товаришу, щоб вийшло добре? – питаєш, вже й не відчуваючи тієї втоми, бо вже й сам не знаєш чи ти живий, чи вже помер.

– Ага-а-а... Ось воно як! – радіє твій кат. – Дивись, накінець нарозумився слимак і питає, а я на те і є тут, щоб йому відповісти.

«Ну і як відповісти», – питаєш ти очима, бо рота вже боїшся відкрити.

– На запитання, чи тебе болить у сраці чи ні від того, що твій інструктор мучиться з тобою, відповідь правильна: «Мене болить душа товаришу!».

¹ Гептикар – хворий на туберкульоз.

² Кулкат – лягай.

³ Дрепць – струнко.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Володимир САМІЙЛЕНКО

НА ПЕЧІ

(Українська патріотична дума)

Хоч пролежав я цілий свій вік на печі,
Але завше я був патріотом, –
За Україну мою, чи то вдень, чи вночі,
Моє серце сповнялось клопотом.

Бо та піч – не чужа, українська то піч,
І думки надиха мені рідні;
То мій Луг дорогий. Запорозька то Січ,
Тільки в форми прибралась вигідні.

Наші предки колись задля краю свого
Труд важкий підіймали на плечі;
Я ж умію тепер боронити його
І служити, не злязачи з печі.

Еволюція значна зайшла від часів,
Як батьки боронились війною, –
Замість куль і шабель у нових діячів
Стало слово гаряче за зброю.

Може, зброя така оборонить наш край,
Але з нею прекепська робота:

Ще підслухає слово якесь поліцай
І в холодну завдасть патріота.

Та мене почуття обов'язків своїх
Потягає служити народу;
Щоб на душу не впав мені зрадництва гріх,
Я знайшов собі добру методу.

Так нехай же працюють словами й пером
Ті, що мають дві шкури в запасі...
І, розваживши так, я віддався цілком
Праці тій, що єдина на часі.

На таємних думках та на мріях палких
Я роботу народну обмежу;
Та зате ж для добра земляків дорогих
Я без мрій і хвилини не влежу.

І у мріях скликаю численні полки
З тих, що стали за край свій охочі,
Слово ж маю на те, щоб ховати думки,
Якщо зраджують їх мої очі.

До письменства я кличу, – звичайно, в думках,
Щоб світило над нашою ніччю,
Хоч, на жаль, мати книжку народну в руках
Я признав небезпечною річчю.

О країно моя! я зв'язав свій язик,
Щоб кохати безпечно ідею;
Але в грудях не можу я здержати крик
У годину твого ювілею.

«Ще стоїть Україна! Не вмерла вона
І вмирати не має охоти.
Кожна піч українська – фортеця міцна,
Там на чатах лежать патріоти».

Слава ж нам! бо коли б дух народу погас,
Не стерпівши свого лихоліття,
То по йому хоч зо два примірники з нас
Дочекають нового століття.

Слава нам! хоч би вмерла Україна колись,
Її слід буде легко шукати:
А щоб краще навік ті сліди збереглись,
Буде зроблено з нас препарати.

28 жовтня 1898 р.

*«В тихім світлі нічних заграв
Пахло море вечірнім сіном...
Вітер хвилі на руки брав
І виносив на берег синій...»*

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ

